

REVISTA
CULTURULUI MOZAIC

Anul XIX

KISLEV 5735

12 pagini, 1 leu

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI, STR. SF. VINERI 9 — TELEFON 15.50.90

GLOSE BIBLICE

„CAUT PE FRAȚII MEI“

I. VISE...

Pericopa Vaeișev (Șabat 23 Kislev — 7 decembrie)

וימצאו איש והנה תעה בשדה וישאלוהו האיש לאמור מה תבקש. ויאמר את אחי מבקש. הניחה נא לי אפה הם רועים (בראשית לו טו, טז).

„Și l-a găsit un om rătăcind pe câmp și l-a întrebat omul: pe cine cauți? Și a zis: caut pe frații mei, spune-mi, te rog, unde păstoresc ei? (Geneza 37,15—16).

Viața lui Iacov e un neîncetat zburcium. Destinul nu-l cruță și îl supune tuturor încercărilor. Suferințele lui se succed, una după alta. Tocmai când

ביקש לישב בשליו

„Iacov a dorit să se dedice odihnei“, tocmai când credea că a sorbit îndeajuns din amarul vieții și că a sosit în sfârșit, timpul să aibă liniște, tocmai atunci cîpă יוסף asupră lui ne-norocirea lui Iosef. Iosef. glăsuiește Midrașul. Și unul și celălalt au avut de înfruntat urgia urii, atît pe tată cît și pe fiu l-au urmărit chiar frații lor spre a-l nimici. La fel ca și părintele său, Iosef pășește spre viață visînd.

Cu alte imagini, visele lui Iosef reprezintă aceleași idealuri spre care năzuia tatăl său. Viziunea muncii cîmpului, a legătorilor de snopi se îmbină cu aceea a cerului, soarelui și stelelor. E vorba de aceeași sinteză dintre cer și pămînt ca și în scara din visul lui Iacov. Prezența activă în realitatea vieții, preocuparea de ceea ce e teluric în existența umană nu trebuie să constituie o piedică pentru cultivarea virtuților sufletești, pentru elevarea spre culmile adevărurilor abstracte, pentru împlinirea celor mai îndrăznețe idealuri umane. Legătorii de snopi să nu uite că au un cer minunat deasupra lor, iar cercetătorii drumului spre stele, că există în jurul lor realități materiale ce se cer rezolvate.

Iosef visează, dar nu rămîne un visător naiv, un utopist dezarmat care s-a refugiat în lumea irealului. El e denumit în lumea irealului. El e denumit „stăpîn al viselor“. El știe să-și închine viața pentru împlinirea lor, e pregătit să pășească pe drumul spinos care duce spre realizarea telurilor marelui pe care le-a întrezărit. E pregătit pentru suferință, căci știe că nici un ideal nu se cucerește fără lupte și fără sacrificii.

Ura și invidia îl urmăresc de la bun început. Așa s-a întîmplat întotdeauna cu cei care își îndreptau privirile spre viitor,

cu cei care au visat să-l facă mai bun, mai frumos. Dictionul popular אין נביא בעירו are o valabilitate nu numai spațială ci și temporală. Nu numai în mediul în care locuia, dar și în epoca ce-i era contemporană, profetul, viziionarul vremurilor „care vor veni“, predicatorul ideilor generoase, găsia rareori înțelegere. Miopia celorlalți nu putea admite clarviziunea lui și ca atare, el se punea în afara societății și a epocii în care trăia.

Frații lui Iosef îl urăsc. „El l-au văzut de departe și înainte încă de a se apropia de el, au unelțit împotriva lui ca să-l ucidă“ (Geneza 37,18). El nici nu așteaptă ca el să se apropie, nici nu vor să ia cunoștință de dorurile și frămîntările sale. „De departe“, de la distanță, au început să uneltească, să caute mijloacele cele mai nimerite spre a-l distruge.

Niciodată oamenii nu s-ar fi ucis unii pe ceilalți dacă ar fi căutat mai întîi să se apropie, să se cunoască bine. Iosef presimte acest lucru și întreaga lui strădanie este să înlăture obstacolele puse în calea cunoașterii reciproce. Omului care înțînindu-l rătăcind pe câmp îl întreabă pe cine caută, el îi dă un răspuns plin de un adînc tîlc etic.

„Caut pe frații mei“, „caut drumul spre inima lor și dacă îl voi găsi, sint convins că orice buruiănă otrăvită a urii va fi smulșă din inimile lor“. Iosef și urmașii săi au rămas deapaururi fideli acestui țel.

II. ...ȘI ÎNTREBĂRI

Pericopa Mikeitz (Șabat Hanuca 30 Kislev — 14 decembrie).

ויאמרו שאל שאל האיש לנו ולמולדנו לאמר הודר אביכם ה' היש לכם אח (בראשית מג'ו).

Și au zis: ne-a întrebat omul zicînd, mai trăiește tatăl vostru? Aveți vreun frate? (Geneza 43,7).

Ne aflăm în plină zodie a visurilor. Eroii biblici care apar în pericopele ce le citim de cîteva săptămîni încoace, apar cu visele lor. Iacov, Iosef, paharnicul, brutarul și acum însuși Farao, visează cu toții. Cîta deosebite e însă între viziunile generoase ale patriarhilor și cea pe care ne-o relatează primele versete din pericopa de față. Dacă mai e necesar să găsim o exemplificare pentru explicația științifică a visului care nu e altceva decît o erupție a subconștientului și oglîndește astfel personalitatea intimă respectivă, o găsim în acest contrast dintre visele lui Iacov și Iosef de o parte și cele ale lui Farao, pe de alta.

Farao zărește, în visul său, șapte vaci slabe care înghit cele șapte vaci grase, șapte spice slabe care înghit șapte spice grase. Înghițire, cit mai multă înghițire: iată sinteza viselor faraonice. Nici nu se putea să fie altfel. El înfățișează doar rapacitatea, niciodată nu e sătul oricîtă putere și bogății ar poseda, întotdeauna

(Continuare în pag. V-a)

Șef rabin dr. MOSES ROSEN

HASIDIMI

În vitrinele librăriilor americane a apărut o lucrare inedită, scrisă de tînărul publicist Solomon Paul. Lucrarea, intitulată „Hasidimii din Williamsburg“ îi prezintă pe locuitorii pitorescului cartier din New York. Este vorba, în fapt, de o succintă istorie a așezării și vieții evreilor religioși în această zonă a marelui oraș, a instituțiilor pe care aceștia le-au edificat, ca și o prezentare a obiceiurilor lor specifice.

ANGELA GRÜNFELD

Hanuca 5735

DAVKE...

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Intunericul pare vast și de necuprins. Bijbii printr-insul și crezi că nimic nu-l poate învinge. Cînd colo, o lumină mitică îl străpunge. O scînteie provoacă o reacție în lanț a luminii care risipește bezna, goneste umbrele nopții, îngenunchie împărăția cea înspăimîntătoare a intunericului.

Minunea de Hanuca, „minunea rămășițelor de ulei“ נִוְהַר עֲנָקִים care s-au îndărătnicit să nu se lase stinse, noi o prăznuim, de mai mult de două milenii, tocmai în preajma stoliștiului de iarnă שָׂרָא בְּהָרָא לְמֵא מְהֵי?

În definitiv nici nu se putea să fie altfel căci „în plină lumină a zilei, ce rost mai are lumină?“ Tocmai „Davke“ (și acest tocmai, acest davke parcă este trăsătura caracteristică, esențială, a tenacității), tocmai atunci cînd nopțile sînt mai lungi și mai negre, facem să pîlpie iară, la ferestrele căminelor noastre, străvechile luminile ale Macabellor.

Antiohus, lacomul și cotropitorul monarh, se voia „Epifanes“, zeu atotputernic, căci țelul ce și l-a propus era să innăbușe gîndirea, să subjuge popoarele, să devină stăpîn absolut, la adăpostul forței sale. Compatriotul său, istoricul elen Polybius, a înțeles de pe atunci nebunia unei astfel de politici și l-a denumit în loc de „Epifanes“, „Epimanes“, adică „Turbatul“.

Erau multe, nesfîrșit de multe, oștirile lui Antiohus. Erau ascuțite armele eucritorilor, era imensă bogăția de care dispuneau. Problema care s-a pus era netă, clară. În lumea aceasta au, oare, dreptul la viață numai cei tari, cei bogați? Cei puțini la număr, dar legați printr-un ideal comun, cei slabi, care își sprijină existența pe dreptate și nu pe arme, sînt ei oare osîndiți să trăiască viața de robi sau să dispară de pe fața acestui pămînt?

Cînd răsfoiești paginile istoriei poporului evreu ești nevoit să admii că acest popor a străbătut timpul ca un test permanent al acestei probleme. Puțini la număr, dar legați printr-un ideal comun, cei slabi, care își sprijină existența pe dreptate și nu pe arme, sînt ei oare osîndiți să trăiască viața de robi sau să dispară de pe fața acestui pămînt?

Uriașul filistean a îmbrăcat mereu alte haine. Pașii săi grei s-au auzit necontenit, iar popoarele mici se vedeau într-una primejduite de a fi strivite de colosul acesta hrăpăreț.

Nu întotdeauna sorții bătăliei au fost favorabili lui David. De Hanuca sărbătorim victoria celor puțini în fața celor mulți רַבִּים בִּיד מַעֲטִים a celor slabi asupra celor tari גִּבּוֹרִים בִּיד הַלָּשִׁים. Cînd Goliat s-a

numit însă Nebucadnetzar, el a ars templul și a înecat în singe poporul. Cînd a îmbrăcat toga lui Titus, el a ridicat arc de triumf la Roma, în care a proclamat trufăș zdrobirea Iudeei și a legat de carul său de luptă pe frunțașii evrei în-lăntuiți. Cînd s-a înfășurat în pioasă robă de cardinal a lui Torquemada, ochii săi s-au desfatat cu nesăț privind spre nesfîrșitul șir de „autodafe-uri“ care ardeau trupurile evreilor acestora îndărătnici, care „davke“, în pofida sa, refuzau să-și renege neamul și credința.

Cînd pașii lui Goliat s-au auzit în zgomotul șenilelor tancurilor lui Hitler, deasupra Europei s-a răspîndit mirosul celor șase milioane de trupuri arse în cuptoarele de la Auschwitz și Maidanek.

Prastia lui David, Menora de Hanuca, au rămas însă. Nu numai cînd praștia a lovit pe uriaș, nu numai cînd „candela din umbră“ a izbutit să gonească noaptea tiraniei, dar chiar și atunci cînd se

(Continuare în pag. V-a)

Surse grecești despre evreii antici

Deși grecii au avut legături cu Iudeea încă înainte de perioada elenistică, acest lucru nu se reflectă în literatura din perioada clasică. Excepție constituie istoricul Herodot, ale cărui referințe la evrei denotă însă o cunoaștere superficială a subiectului.

Situația s-a schimbat după Alexandru cel Mare și înființarea a numeroase regate macedonene, împrăștiate în Orientul apropiat. Dintre scriitorii greci din această perioadă care au scris despre evrei și iudaism, mulți au aparținut școlii lui Aristotel. Astfel, Theophrastus, unul dintre discipolii acestuia, descrie în cartea sa „Despre pietate“ ritualul evreiesc al sacrificiilor, atît de diferit de cel al grecilor. Evreii sînt caracterizați de acest scriitor drept filozofi, care obișnuiesc să discute despre religie în timp ce oferă sacrificii și privesc stelele. Un contemporan al lui Theophrastus (secolul IV î.Hr.), Clearchus de Soli din Cipru, și III î.Hr.), „Despre somn“, redă o în dialogul său „Despre somn“, redă o presupusă conversație între Aristotel și un evreu. Megasthenes, ambasadorul lui Seleucus Nicanor la curtea regelui Indiei, Chandragupta, (350—290 î.Hr.) descrie și el pe evrei, pe care i-a cunoscut personal, arătînd că ei cunosc despre natură tot ceea ce cunosteau și filozofii greci. Cha-

rax din Pergamum, din a doua jumătate a secolului al doilea, afirmă într-un pasaj reproduș în lexiconul geografic al scriitorului Stephanus din Byzantium, că denumirea de „Ebreu“ dată evreilor, provine de la Abraham. O explicație similară dă și Artapanus, în cartea sa „Despre evrei“ în care arată că Abraham, Iacov, Iosef și Moșe au pus bazele culturii Egiptului antic. Democritus, un scriitor din secolul I înainte erei actuale, a scris și el o lucrare „Despre evrei“, fiind primul care a lansat calomnia despre omorul ritual, preluată apoi de Apion.

O descriere mai detaliată și în anumele privește mai realistă a făcut Hecateus din Abdera. Acesta știa de existența celor 12 triburi și e primul scriitor grec care a menționat că evreii nu-și fac o imagine a divinității lor, că n-o concep avînd formă omenească. deoarece — a afirma el — evreii o identifică cu cerul. Moșe a încredințat preoților pazea legilor, numindui-i judecători. Constituția iudaică nu cunoaște forma monarhiei, Marele preot fiind menționat drept conducător al poporului. Funcția de Mare preot este ocupată de unul dintre preoți,

(Continuare în pag. 7-a)

Psalmlui lui David și începuturile poeziei românești

A vorbi despre începuturile poeziei românești înseamnă a vorbi despre profilul spiritual al unei epoci.

Traducerea în versuri a psalmilor lui David, sau mai bine zis, prelucrarea lor în limba română de către mitropolitul Dosoftei, aparține manifestărilor epocii prerenașcentiste și renascenței străbătute de curentul umanist bazat pe descoperirea culturii și civilizației antice. Dovadă că nu ne aflăm în fața unui fenomen singular, ci dimpotrivă, sint cărțile și manuscrisele care au aparținut vechilor biblioteci de mănăstiri, centrelor orășenești cit și bibliotecilor particulare. Sint cărți scrise în limbile polonă, ungară, italiană, latină („Epistolele lui Cicero”, „Cronica” universală în latinește a lui Naclerus din Tübingen, tipărită la Colonia în 1544 etc.). Printre izvoarele literare ale poemului de meditație filozofică „Viața lumii” scris de Mircea Costin, descoperim — ca o altă mărțurie a celor de mai sus — elegia lui Horațiu „Ehei, Postume, Postume, se spulberă anii în goană nebună”, versurile lui Ovidiu („Tristia”), operele lui Homer și Virgilius. Poemul a fost publicat drept postfață la psalmii traduși de Dosoftei.

Dosoftei, nu cunoștea ebraica. Cunoștea numai greaca, latina și slavona, după cum precizează în letopisețul său Ioan Neculce. Probabil că Dosoftei a tradus Psalmii mai întâi în proză, deși această tălmăcire însoțită de textul slavonesc a publicat-o mai târziu (1680), manuscrisul prim al traducerii în versuri datînd din 1667.

Ideea de a traduce Psalmii în versuri a avut-o pentru prima dată Calvin. După el, Clément Marot pune în versuri 50 de psalmi (1541), urmat de Théodore de Bèze, care dă o traducere integrală în versuri. În Polonia catolică din vremea lui Dosoftei circula Psaltirea în versuri alcătuită cu aproape un secol înainte (în 1579) de Jan Kochanowski. Aceasta poate să fie psaltirea „leșească” la care face aluzie într-o nrtă autorul, pentru că schemele sale prozodice seamănă cu ale lui Kochanowski. Rămîne clar, deci, că filiera prin care i-au parvenit „Psalmii” este cea slavă. Cu toate enormele dificultăți ce-i stăteau în cale, Dosoftei s-a străduit să dea o tălmăcire proprie, și dacă n-a izbutit în întregime, de foarte multe ori a reușit să mîdicieze limba română pentru unele moduri de exprimare pînă atunci neexperimentate, de o incontestabilă valoare poetică.

Tălmăcirea lui Dosoftei nu este chiar așa de liberă cum s-a crezut. Dacă urmărim, de pildă, cîntarea de taină a lui David, după bălălia din Mesopotamia, în traducere modernă și traducerea în versuri a lui Dosoftei, constatăm că acesta din urmă respectă în linii mari toate imaginile. (Dumnezeu, care a făcut spărtură în rîndurile armatei, a cutremurat pămîntul, a dat un vin amețitor, iar celor care s-au temut de el le-a dat un steag de apărare). Cadența însă e alta, limbajul e arhaic, bisericesc, conferind textului alte dimensiuni, o recreere care operează în zonele mai puțin vizibile, mai subtile ale ritmului și melodicității, rămînînd fidel față de cele exterioare ale comunicării de idei. „Doamne, lepădă-tune-ai și ne-ai surupat / Pre noi min-tu-tu-ne-ai și ne-ai și cruțat. / Pămîntul clătitu-l-ai și l-ai strămutat. / I-ai strînsu-i frînturile și l-ai vindecat. / Că te-ai arătat-te aspru și aprins, / De ne-ai adă-patu-ne cu vinuri de plîns. / Și de tea-mă cine-ț-au le-ai datu săm, / de are să se apare cu toaig de lemn”.

Unul din cei mai patetici psalmi ai regelui David „Eli, Eli, lama sabactani!” (Dumnezeu meu, Dumnezeu meu, de ce m-ai părăsit! — ebr.), ale cărui imagini și peisaj sufletesc le regăsim în poezia lui Arghezi și Blaga, a fost tradus excelent de Dosoftei, care a dovedit și cu acest prilej certe afinități electice cu autorul psalmilor prin modul în care a înțeles și a tălmăcit metaforele, parafrazănd versetul fără a omite nici o imagine a originalului (împresurarea de tauri și bivoli care urlă și sfîșie asemeni leului, oasele frînte, inima de ceară, lipsa de putere, uscăciunea limbii, cîinii care dau throale). Toate nuanțele plastice ale durerii din Psalmul 102 (zilele care se sfîrșesc ca fumul, oasele ard ca jăratul, inima se usucă întocmai ca și iarba, pielea se lipește de os, sint asemenea peliculei din pustiu, bufnitei dintre dărîmături și păsării singurate de pe acoperiș, plînea mea e cenușă, băutura cu lacrimi, zilele-mi se lungesc ca umbra și

mă usuc ca iarba) sint reproduse de Dosoftei aproape identic, dar ritmul e al unei doine de jale: „Pleacă-ți auzul spre mine / Și să-mi hui, Doamne, spre bine, / Și la ce zi te-oi striga-te / Să-mi auzi de greutate, / Că-mi trec zilele ca fumul, / Oasele mi-s răci ca scrumul...”.

Adesea fără a falsifica textul biblic, Dosoftei introduce cuvinte specifice românești, localizînd unele versuri precum atunci cînd vorbește de „ocine”, de „descălcări”, de „moșii”, de „urice”, de „caf-tane”, de „boierie”, de „înorogi”, de „zim-bri”, de „colaci”.

Uneori tălmăcirea e mai mult o vibrație lirică în jurul textului, cu introducerea de instrumente autohtone, ca o parafrază mai primitivă la un marș triumfal din creația tirzie a unui Verdi sau Wagner: „Cîntăți Domnului în strune / În cobuz de versuri bune, / Și din fiecare surle / Viersul de psalmi să urle / Cu bucin de corn de buor / Să răsune pînd-n nuor”.

Versificarea psalmilor devine o obișnuință, un fapt curent în secolul al XVII-lea în Transilvania. Prima „carte de cîntece” în limba română, tipărită cu litere latine apăruse în secolul precedent, între 1570—1573 la Oradea sau mai probabil la Cluj; ea cuprinde traducerea unor texte dintr-o culegere mai amplă și alcătuită de calvinul Petru Meliusz și unitarianul Grigore Szegedi, ca și traducerea cîtorva cîntece pioase de Francisc David. O copie după această carte, întregită cu cîteva cîntece noi, face la 1642 Grigore Sandor de Agyagfalva. În 1649 începuse traducerea psalmilor Ștefan Fogarasi și care era destinată răspîndirii ideilor reformei între români. Această informație ne-o dă el însuși în prefața „Catehismului” său din 1648, traducere pe care a intrerupt-o „din pricina altor ocupațiuni”. Pe linia acestor preocupări trebuie menționată și „Psaltirea” tipărită în 1651, în a doua jumătate a veacului al XVII-lea continua să se traducă sau mai degrabă să se copieze astfel de psalmi versificați. Printre copiii trebuie menționat în primul rînd Mihail Halici-tatăl (1615—1671), de la care ne-au rămas cîteva fragmente dintr-o psaltire românească versificată, scrisă cu litere latine. Originalul acestora pare să fie „Cartea de cîntece” apărută între 1570—1573, menționată ceva mai sus. Cîntecele acestea se cîntau cu siguranță la Caransebeș, orașul de baștină al lui Halici.

În jurul anului 1660, după filigranul hîrtiei, pare să fi fost copiat un manuscris care cuprinde 42 de cîntece și cei 150 de psalmi ai lui David. Originalul traducerii pare să fi fost maghiar. Și acest text, semnalat pentru prima oară de G. Alexici, trebuie pus în legătură cu cele anterioare, mergînd pînă la „Cartea de cîntece” din secolul al XVI-lea.

Popa Urs din Cotoglet (Beius) copiază în 1676 o carte de cîntece rituale. Un original mai vechi are la bază și copia lui

Ioan Viski”, „A lui sint David crai și prorocul o sutie și cîncidzei de soltari cari au scris cu minile lui Viski Ianș din Boldogfalva”, 1697”.

Manuscrisul cuprinde vreo 35 de psalmi traduși după Francisc David și Grigore Szegedi, iar ceilalți, după Albert Molnar-Szenczi.

O altă traducere în versuri a Psalmilor lui David aparține lui Teodor Corbea, cîntător la curtea lui Constantin Brîncoveanu, format în mediul cîntăresc al Brașovului veacului al XVII-lea. Așa se explică temeinicile sale cunoștințe de teologie și cunoașterea limbilor latină și rusă. După terminarea studiilor, trece în Țara Românească și Brîncoveanu îl numește logofăt în cancelaria domnească pentru limba latină. „Psaltirea” sa este închinată țarului Petru I și cuprinde în prefață un poem laudativ către „împăratul” David. Nu știm ce text românesc a fost folosit pentru versificarea Psalmilor; este mai greu de admis o prealabilă traducere în proză și apoi o versificare a Psaltirii.

În poema închinată prorocului David, Teodor Corbea laudă calitățile de muzician ale psalmistului, vădite încă de pe vremea cînd era tînar și-i cînta „împăratului” Saul.

Trebuie relevată tehnica remarcabilă folosită de Teodor Corbea în versificarea Psaltirii. În afara marilor variații de versuri, mergînd de la cel de 4 picioare pînă la cel de 13 picioare, cele mai des întîlnite sint versurile de 7 și 8 picioare, caracteristice poeziei populare, a cărei influență se vedește, de altfel, și asupra limbii psalmilor. Frumusețea limbii versului popular, des întîlnit la Teodor Corbea, ne amintește de producțiile folclorice cîntate mai ales la diferitele sărbători de iarnă în Țara Birsei.

În psalmul 136, psalmul robiei babiloniene, în care se exprimă speranța în ziua eliberării, apar versuri de o reală căldură și îngenuitate: „La riurile din Vavlon / Fiind noi, fără de cap și domn. / Acolo am sezut și cu foc / Am plîns pentru al nostru nenoroc / Oh, cînd ne-am adus noi aminte / de Sion, cu suflul fierbinte”...

În afara traducerilor în versuri, semnalăm în secolul XVIII existența a o serie de stihuri influențate de literatura Psalmilor, cum ar fi, de pildă, „Plîngerea” sfîntei mănăstiri a Sîlvaniei din eparhia Hațegului din Prislop: „Ia aminte cerule și voi grăi, / Plîngînd cu amar mă voi tîngu!”... Asupra paternității lucrării s-au făcut mai multe ipoteze, nici una din ele însă nu a fost elucidată pînă în prezent. Plauzibil rămîne numai faptul că aceste stihuri au fost plămuite de către un istoricograf brașovean. Tot în secolul XVIII, Mihail Strelbițchi, descendent al unei vechi familii de gravori de origine poloneză, tipărește „Psaltirea” la Moghilev în 4 ediții (1776, 1796, 1784, 1790).

Psalmii lui David în tălmăcire românească se transfigurează astfel grație pe un tip nou de sensibilitate, asimilați unei noi structuri, intrați în plasma vie a poeziei românești.

E. SUHOR

TRACTOARE ROMÂNEȘTI ÎN 75 DE ȚĂRI

Ca urmare a performanțelor unanim apreciate ale tractoarelor românești, întreprinderea de comerț exterior „Universal-tractor” a înscris pe lista beneficiarilor săi noi parteneri comerciali din Suedia, Grecia, Anglia, Bulgaria și alte țări. În prezent, România exportă tractoare în 75 de țări din Europa, Asia, Africa și America. În Iran, India au fost construite linii pentru asamblarea tractoarelor românești.

METROUL BUCUREȘTEAN

S-a trecut la elaborarea documentației tehnice de construcție a metroului din București, lucrările de construire a primei linii urmînd să înceapă în cursul anului viitor. Metroul bucureștean va atinge o viteză medie de 40 de kilometri pe oră și o capacitate de 50 000 călători pe sens într-o oră. Prima linie va avea o lungime de 17 kilometri.

UNIVERSITATEA POPULARĂ

Universitatea populară București și-a reluat activitatea în cel de-al 13-lea an de existență. În peste 150 de cursuri, cicluri tematice și alte forme de studii sint cuprinși circa 10 000 de cursanți din cele mai diverse domenii de activitate. La buna desfășurare a învățămîntului își aduc contribuția peste 2000 de persoane — academicieni, cercetători științifici, profesori universitari, specialiști din diferite sectoare economice, oameni de artă.

26 DE MEDALII DE AUR...

Unitățile românești de cercetare și producție din domeniul chimiei au obținut 26 de medalii de aur pentru invențiile prezentate în ultimii trei ani de diverse saloane și expoziții internaționale.

În ultimul an, mai mult de un sfert din producția industriei chimice românești a fost realizată pe baza cercetărilor proprii, multe dintre ele avînd un caracter original și făcînd obiectul a numeroase brevete înregistrate în țară ca și peste hotare.

UZINĂ-ȘCOALA

În cadrul programului de integrare a învățămîntului superior în producție, pe lângă Institutul politehnic din Cluj-Napoca s-a construit anul acesta un atelier-școală, o ade-vărată uzină unde studenții, sub îndrumarea cadrelor didactice, realizează o serie de utilaje moderne, unele în premieră pe țară, după o concepție proprie. A fost, astfel, proiectată și construită o linie tehnologică completă de broșat cărți, prima de acest fel din țară.

„TEHNOTON”

La noua întreprindere „Tehnoton” din Iași au fost date în folosință primele două benzi de montaj radioreceptoare, cu o capacitate de 230 000 bucăți pe an. Menționăm că în final noua unitate va dispune de șase benzi de montaj și va avea o capacitate anuală de 700 000 radioreceptoare. La liniile date în funcțiune au fost introduse în producția de serie patru tipuri de aparate de radio

Cărți noi

Marius Mircu: Trimis special

Într-o vineri seară (prin 1920 poate), cînd în casa croitorului Gherșin sin Altăr Marcus din Bacău au fost aprinse luminările de Șabat, unul din copii, Azriel, din neașteptat a răsturnat un sfeșnic, pricinuînd un mic început de incendiu care avea să devolve flacăra unei pastuni — gazetăria — nestinse de cinci decenii încoace.

Nu întîmplător episodul de mai sus figurează în primele pagini ale unei cărți apărute recent, Trimis special, de Marius Mircu, publicată de editura „Cartea românească” din București. Acest episod sugerează începutul carierei de ziarist — și anume calitatea de corresponsent local — a colaboratorului nostru, după cum în celelalte capitole sint discret mărturisite, succesiv, următoarele sale etape: reporter, redactor, secretar de redacție, prim redactor. O intensă activitate jurnalistică a unui permanent neastîmpărat, consumată la diferite gazete, din care cele evreiești nu au fost cele mai puține ori mai din urmă

(dacă am aminti numai de Adam, Curierul Israelit, Ecoul evreiesc, Hasmonaea, Înfrățirea, Mintuirea Neamul evreiesc, Răspintia, Tribuna evreiască, Unirea, și, în ultimii ani, Revista culturii mozaice...)

Dar această carte cu amintiri nu are ca subiect principal (și nici măcar secundar) activitatea autorului, pe care doar în treacăt, cînd nu se poate altfel, o divulgă. Sint evocate o seamă de întîmplări și de figuri care au ocupat vreme îndelungată pagini întregi, primele pagini, ale gazetelor de altădată.

Nu viața evreiască este tema celor opt capitole ale cărții; dar nu de puține ori sint implicate și asemenea aspecte (ca de pildă incendiul de la Sinagoga cerealiștilor, la care evrei și neevrei, ei înșiși sinistrați în acele momente, au alergat să ajute la stingere).

De viața evreiască autorul se va ocupa ceva mai mult în altă lucrare, un roman de astădată, Croitorul din Back, aflat în prezent pe șantier, în stadiu de finisare.

Din timpul dinastiei lui Cioa?

Asupra începuturilor prezentei evreilor în China s-au avansat mai multe versiuni și ipoteze. Unii cercetători din domeniul istoriei Chinei antice sînt tentați să situeze stabilirea sa, cel puțin, trecerea temporară prin marea țară asiatică a celor dinții evrei încă în primul mileniu dinaintea erei noastre. Potrivit unor interpretări, profetul Isaia ar fi făcut aluzie la China atunci cînd pomenea despre „țara Sinim” (Isaia, 49—12). S-au făcut presupuneri despre prezența teritoriului Chinei a unor comunități evreiești provenind din rîndurile „celor zece triburi pierdute”, în timpul dinastiei Cioa (anii 1122—1249 înaintea erei noastre) sau în timpul dinastiei Han (206—9 înaintea erei noastre). Toate aceste versiuni, nesuținute de nici o atestare documentară, se bazează pe probabilitatea unor contacte comerciale între antica Iudee și China, în contextul rutelor comerciale ale vremii.

Primele indicii certe datează de la începuturile evului mediu și ele sînt legate de sosirea unor neguțatori evrei pe străvechile drumuri ale caravelor, pe așa numita „cale a mătăsii”. Documente din secolul al IX-lea atestă că neguțatorii evrei venind din Persia, după ce au străbătut India, au stabilit legături comerciale cu neguțatorii chinezi. În semnările unuia dintre călătorii renunțai ai vremii, Soliman din Andaluzia (însemnări datînd din anul 842) se vorbește despre neguțatorii evrei care străbăteau în lung și în lat drumurile Chinei și care puteau fi înținți în mai toate centrele comerciale importante ale țării. Într-un document arab din anul 878 se amintește despre o tranzacție încheiată cu un neguțator numit Iehuda care locuia la Khanfu, în sudul Chinei. Alte documente de la sfîrșitul secolului al IX-lea confirmă existența unei obști evreiești la Khanfu. Însemnările de călătorie arabe datînd din anul 921 atestă existența unei comunități evreiești numărînd 150 de persoane în împrejurimile orașului Taisin Cioa. Însemnările acestea descriu ritualuri religioase ale acestei obști și fac mențiuni asupra „adunărilor pentru rugăciune”.

Prima atestare cu privire la un lăcaș de rugăciune evreiesc în China aparține lui Marco Polo. Vestitul călător, care a vizitat mealeagurile Chinei în ultimul deceniu al secolului al XIII-lea, vorbește despre obștea din Kai-fong și despre „frumoasă și încăpătoare sinagogă” a cărei construcție se apropia de sfîrșit pe atunci. O inscripție din anul 1489 indică faptul că piatra înagurală a construirii sinagogii din Kai-fong a fost pusă în primăvara anului 1163. Alte inscripții din anii 1512 și 1663 atestă faptul că pe lângă sinagogă din Kai-fong funcționau doi rabini și că acolo se studia Talmudul.

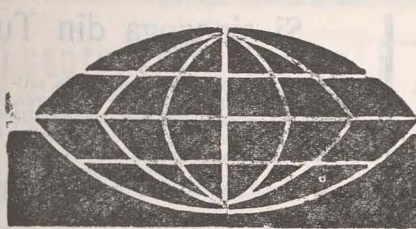
Inscripții din a doua jumătate a secolului al XV-lea atestă existența unei obști evreiești la Ningpo. Însemnări de călătorie de la sfîrșitul aceluiași secol vorbesc despre comunitatea evreiască din Hang Ciau. Pe baza atestărilor documentare cunoscute pînă acum, unul dintre cei mai reputați specialiști în materie, Berthold Laufer, a tras concluzia că majoritatea evreilor stabiliți în China au venit din India sau prin India. Astfel se și explică faptul că primele comunități s-au stabilit în sudul țării, cele din nord fiind semnalate la o dată mai tîrzie.

Principalele comunități a căror existență a fost atestată documentar în secolele XV—XVIII au fost cele din Khanfu, Hang Ciau, Ningpo, Nankin, Kai-fong, Tsai-tsi și Pekin.

Proveniența celei mai mari părți a comunităților face să nu ne surprindă faptul că în primele relații chineze despre evrei, aceștia sînt prezentați (prin confuzie) ca „Thien-tsu Tsiao” (de religie indiană). Abia mai tîrziu, cronicile chineze din secolul al XIV-lea vorbesc despre „Thiau-tsen Tsiao” (oameni de religie mozaică).

Numerose indicii atestă că limba și ritualurile religioase ale evreilor din China erau impregnate de tradițiile străvechii comunități evreiești din Persia, de unde au descins trecînd prin India. Cărțile sfinte folosite de obștile din Kai-fong, Ningpo și Khanfu vădesc influențe ale tradițiilor vechii comunități persane. De menționat în acest sens împărțirea Pentateuhului în 53 sedrot și folosirea alfabetului ebraic cu 27 de litere. În scrierile ebraice de la Ningpo și Nankin pot fi înțînute numeroase cuvinte persane în transcripție ebraică. Construcția sinagogii dela Kai-fong este o împletire a influenței Templului lui Șelomo și a tradițiilor arhitecturii persane.

M. R.

meridiane

MARSILIA: 1500 de ani de istorie

Obștea evreiască din Marsilia va sărbători curînd împlinirea unui mileniu și jumătate de prezență iudaică pe meleagurile marelui oraș-port de la Mediterană.

Vechi documente și cronici ale timpului, semnalează prezența unor comunități evreiești în Provence, în sudul Franței, încă din secolele V—VI ale erei actuale. Este, astfel, atestată documentar existența, la începutul celui de-al VI-lea secol, a unor obști evreiești în orașe ca Aix, Apt, Arles, Digne, Draguignan (care păstrează pînă astăzi fațada sinagogii sale gotice construite în secolul al IX-lea). Forcalquier, Grasse, Hyeres, Monosque, Salon, Sisteron, Tarascon, Saint Remy, Toulon. Prezența evreiască este semnalată, din aproximativ aceiași perioadă și într-o serie de așezări rurale provenșale cum ar fi Cadenet, Grimaud (cu a sa „stradă a evreilor” cu arcade gotice), Istres, Jouques, Lambesc, Nallermort, Pertuis, Peyrolles, Saint-Maximin, Tretes (unde au fost recent descoperite vestigiile unei sinagogii din timpul dominației romane), etc.

Din întreaga Provence, Marsilia se detașează însă ca localitatea cu cea mai veche obște evreiască și, fără îndoială, unul dintre cele mai importante centre. Aceasta se explică, desigur, prin așezarea geografică a orașului-port, străvechiul punct de legătură pe rute comerciale de mare trafic. Unii istorici afirmă că începuturile prezenței iudaice la Marsilia au coincis cu colonizarea romană și că un oarecare număr de evrei trebuie să fi venit în portul provenșal, o dată cu legiunile romane din Grecia și Asia Mică. Reconstituind drumul legiunilor romane în Galia și bazîndu-se pe unele referiri ale istoriografiei romane, Armand Lunel, el însuși descendent al unei vechi familii evreiești din Provence, ajunge la concluzia că trebuie să fi existat o obște evreiască la Marsilia încă din secolele I—II ale erei actuale.

Prima atestare documentară certă despre existența unei comunități în marele port provenșal datează, însă, din anul 475 e.a. Este vorba de un act prin care un număr de unsprezece neguțatori evrei stabiliți acolo erau autorizați să desfășoare mărfuri aduse din Orient. O cronică locală din anul 576 ne oferă indicii mai precise despre comunitatea din Marsilia, specificînd că în acel moment erau stabiliți acolo peste 2500 de evrei și că o mare parte dintre aceștia proveneau din Clermont, de unde pleaseră ca urmare a persecuțiilor religioase declanșate de episcopi.

La începutul celui de-al VII-lea secol, obștea evreiască din Marsilia a devenit obiectul unor restricții care, cu unele relaxări, au dăinuit mai bine de 500 de ani. Redusă numericeste prin plecarea multora dintre membri ei în centrul Europei, această obște și-a păstrat însă identitatea și a promovat valorile iudaismului.

Atunci cînd, la mijlocul secolului al XII-lea, în cadrul călătoriilor sale Benjamin de Tudela a vizitat Marsilia, locuia acolo 300 de familii evreiești iar obștea dispunea de o sinagogă și o școală religioasă. Edicte semnate în anii 1217 și 1219 de Consiliul orașului Marsilia și de contele d'Anjou asigurau evreilor drepturi care-i puneau pe picior de egalitate cu toți cetățenii. Calitatea lor de cives — cetățeni — le-a fost confirmată în Statutele Republicii Marsilize din 1257. Privilegiul acesta, explicit înscris în acest document fundamental de tip constituțional, nu poate fi explicat decît în lumina locului important pe care membrii comunității îl dețineau în toate sectoarele vieții economice. Cronicile ale vremii vorbesc despre aportul meseriașilor, negustorilor, intelectualilor evrei la prosperitatea republicii marsilize. Aceleași cronici menționează că primele fabrici, de sticlărie și de săpun, au fost înființate în anii 1371 și, respectiv, 1404 de frații Sresco și Solomon Davin, figuri marcante ale comunității în acei ani.

În secolele XIII—XV, obștea din Marsilia putea participa activ la viața socială și, totodată, avea asigurată libertatea vieții religioase. Reprezentanții obștei

participau la luarea celor mai importante decizii de ordin administrativ ale Consiliului orașului. În perioadele de calamități naturale, evreii, asemenea tuturor cetățenilor, primeau grîne din hambarele cu rezerve ale Consiliului. În virtutea unei toleranțe surprinzătoare pentru acele vremuri, au fost acordate comunității evreiești derogări de la aplicarea unor legi și reglementări, astfel încît să poată practica prescripțiile religiei, fără nici o pedică sau îngîrădire. O lege din anul 1363, permitea, astfel, evreilor să-și îndeplinească vineri în loc de sîmbătă, obligația cetățenească de „a curăța strada și grădina din fața casei unde locuiesc”. O ordonanță specială din anul 1387 acorda membrilor obștei permisiunea de a circula noaptea fără luminări în mîini vineri spre sîmbătă precum și de marile sărbători mozaice — Pesah, Șavuot, Sukot, Roș Hașana și Iom Kipur. O scrisoare regală din septembrie 1341, acorda obștei evreiești dreptul de a-și alege proprii sindici și bayloni, autorități judiciare, administrative și fiscale abilitate să gireze toate treburile comunității (universitas): administrarea școlii religioase, a asistenței publice, băilor rituale și măcelărilor rituale, stringerea impozitelor și taxelor, etc.

În a sa „Histoire du Provence”, Raoul Busquet descrie viața spirituală a comunității marsilize la începutul secolului al XV-lea. În cartierul evreiesc care nu avea nimic din reglementările restrictive de tip ghetto și care era situat în partea de nord a orașului, între actualele cartiere Saint-Lazare și Saint Charles, locuiau peste 3000 de familii. Funcționau unsprezece sinagogi și mai multe școli religioase, printre care și o ieșiva. În acea perioadă, remarcă Busquet, obștea evrei-

iască din Marsilia „a cunoscut o veritabilă epocă de aur, în care valorile iudaismului au fost viu afirmate”. Această „epocă de aur” a dăinuit un timp, chiar și după ce Marsilia, ca și întregul Comté, a trecut sub jurisdicția totală a regilor Franței (aceasta în pofida persecuțiilor la care erau supuși evreii în regatul francez). La intrarea sa în Marsilia, regele Carol al II-lea a semnat o ordonanță care acorda obștei evreiești marsilize un așa numit statut „de protecție”. Ordonanța interzicea perceperea de la evrei a unor impozite mai mari decît cele percepute celorlalți cetățeni, menținea integral drepturile lor civile. O altă ordonanță, emisă în 1344 de regele Robert acorda evreilor „protecția regală împotriva injuriilor și violențelor cărora le-ar putea fi victime din cauza credinței lor”. O scrisoare din anul 1422 a reginei Yolanda interzicea Ofițerilor Regali „să-și însușească bunuri ale evreilor”. O altă ordonanță, emisă în 1471 de regele René, cerea autorităților locale „să cerceteze și să pedepsească abuzurile care li lipsesc pe evrei de drepturile cetățenești ale tuturor supușilor din Comté”.

Fapt este că, în interiorul unei Franțe și chiar a unei Provence unde evreii erau supuși persecuțiilor și discriminărilor, și adesea erau expulzați, obștea evreiască din Marsilia a reușit timp îndelungat să-și dezvolte instituțiile comunitare, religioase. Mai mult, încă, obștea din Marsilia a primit în sinul ei și a ajutat nu meroși coreligionari alungați din diferite provincii ale Franței. Așa a fost cazul cu peste o sută de familii izgonite în 1394 din Languedoc, cu zeci de familii izgonite la mijlocul secolului al XV-lea din Dauphine sau cu cei 118 proscrisi din Aragon care, în anul 1492, după ce ambarcațiunea care-i transporta naufragiasse, au reușit să se salveze refugindu-se pe meleagurile marsilize.

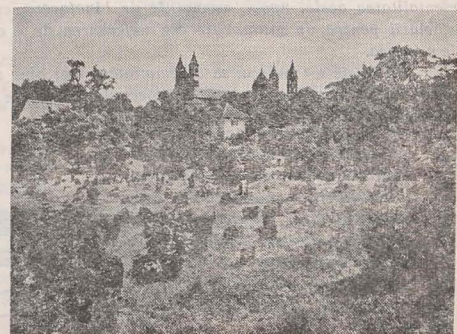
O dată, însă, cu alipirea totală a Comtului la regatul Franței în toamna lui 1497, asupra comunității din Marsilia au început să se abată loviturile grele. La 23 mai 1500, regele Ludovic al XII-lea a ordonat expulzarea tuturor evreilor din Provence într-un termen de cel mult trei luni. Acest termen a fost apoi prelungit și, ceva mai tîrziu, prin anii 1510—1515, s-a permis unei părți a populației evreiești să rămînă în unele zone periferice din Provence, însă numai în afara Marsiliei. Discriminările și presiunile continue exercitate asupra lor pentru a-i determina să-și părăsească credința au declanșat un veritabil exod. Sute de familii au părăsit înuturile natale și s-au refugiat în Italia sau în cele patru „comunități pontificale” (Avignon, Carpentras, Cavaillon și Isle-sur-Sorgue) aflate în afara jurisdicției regatului francez.

După o întrerupere de aproape trei secole, viața comunitară evreiască a renăscut la Marsilia după revoluția din 1789. În anul 1791, o lege specială abolea toate discriminările și permitea stabilirea evreilor în marele oraș-port, cu toate drepturile cetățenești. O ordonanță din anul 1805 a lui Napoleon autoriza crearea la Marsilia a unui Consistoriu evreiesc care „să gireze treburile de ordin administrativ, religios, spiritual și de asistență” ale obștei. Consistoriul de la Marsilia a fost, de fapt, primul organism comunitar din Franța modernă.

Actualmente, obștea din Marsilia, numărînd aproape 100 000 de membri este a doua ca mărime din Franța, după cea din Paris. Ea dispune de sinagogi, cursuri de Talmud Tora, de un institut de studii iudaice și de un teatru idiș de amatori.

M. BACAOANU

Cimitirul evreiesc
din Worms
(R. F. Germania),
unul din cele mai
vechi cimitire
mozaice din
Europa.

CARNET

ÎNNOIRE...

Literal Hanuca înseamnă inaugurare, de aceea tradiția din tată-n fiu satornicise ca cel ce-și durase o casă nouă să intre în ea în această săptămână. Hanuca habait constituia un eveniment memorabil în viața țigului și încă azi bătrînii își amintesc cu melancolie de inaugurarea casei tinărului medic, revenit să trăiască și să-și practice profesia între ai săi, după îndelungate și strălucite studii în străinătate. Ah, camerele feeric luminate, mirosind a proaspăt. Iarna veselă a mușafirilor, acordurile muzicii... Transfigurate de scurgerea anilor și poate și de imaginație, amănuntele iau proporții pufn obișnuite, faptul în sine — dimensiuni aproape de epopee.

Dar nu acest gen de evenimente caracteriza viața țigului, de aceea nu aceasta este tema povestirii de azi. Gîndul meu de tîndră aducere aminte se îndreaptă nu spre cei cîțiva răsfațați ai sorții, ce-și duceau existența în locuințe confortabile, bine încălzite și luminate, ci către cei mulți și oropsiți, înghesuți în dărăpănăturile și bordeiele sordide din cartierul Calicimii... Pe aceștia din urmă amintirea îi recheamă din aceste zile din depărtările în care i-au situat timpul și uitarea...

Pentru populația de pe Bucium, Fulger, Ferelei și celelalte ulițe și ulicioare ce alcătuiau cartierul de tristă faimă al Calicimii, apropierea zilelor de Hanuca era departe de a fi un motiv de voiește. Dimpotrivă. Zilele tot mai scurte, nopțile tot mai lungi, cețurile și burnițele reci, toate acestea nu însemnau decît prevestirea iernii aspre ce avea să-și arunce curînd lînjiul alb asupra cartierului. Da, degetele de gheață ale iernii băteau la porțile țigului, iar în bojdeucile înghesuite pe ulițele mizeriei era beznă și frig. Nici lemne, nici provizii de iarnă, nici haine care să te ferească de ger și viscol... Și copii — Doamne, cum vor ieși la lîmna copii, așa rupți, desculți și subnutriți? Dintre toate grijile și întrebările neliniștite care alungau somnul mamelor și taților de aici, aceasta din urmă era cea mai chinuitoare.

Se înțelege, un răspuns deplin și definitiv nu putea fi găsit în acea vreme și în acele condiții. A schimba al singur această tristă realitate era peste puterile țigului. Dar nici să asiste nepăsător la suferința semenilor nu putea. Și din această îndoită neputință s-au ivit acele frații și asociații caritabile care, în acele timpuri și acele condiții, au împlinit un rost al lor, sfințit, în viața oamenilor.

„Zwass”, „Frăția”, „Unirea”, „Izvorul vieții”... Nume aproape uitate, nume care celor mai mulți nu le spun nimic, dar care la vremea lor sunau ca o mîngiere, ca o liniștitoare făgăduială: nu, orăsrile voastre nu vor degera de frig, crivățul nu va mușca din trupurile lor firave. De aceasta ne îngrijim noi, frații și surorile voastre. Noi nu vă dăm uitării, nu lăsăm copiii voștri pradă stihțiilor albe ale iernii!

Dar, cum bine se știe, de foame, de frigul și asprimea iernii nu cuvintele, oricît de sonore, nici sentimentele, oricît de nobile, te pot apăra. Pentru aceasta e nevoie de fapte. De aceea de cum treceau sărbătorile de toamnă — iar uneori chiar mai devreme — țigul se așternea pe treabă. Fiecare casă era vizitată, fiecare îndemnat să dea din pușinul său pentru cei în nevoie. Cîtă elocvență simplă și înțeleaptă nu cheltuiauz entuziaștii ce nu osteneau să bată la ușile și inimile semenilor, cîte observații adînci și vorbe de spirit nu s-au ivit din aceste întîlniri: „Omul este ca un puș cu apă: cît face bine, mai mult îi vine”. „Precum omul are plăcere cînd vede, primăvara, iarba, așa Dumnezeu are plăcere cînd vede că un om sîrac ajută alt om și mai sîrac”. „Un om care în viața lui n-a făcut bine este asemenea unui puș adînc, dar fără apă”. Păcat, mare păcat că prea puține din aceste scripuri ale spiritului nu s-au păstrat. Dar și din ceea ce cunoașteam ne dăm seama că aceste creații spontane ar fi îmbogățit enorm folclorul nostru.

Cine erau autorii acestor „apropouri”, cum le-a denumit Cîlibi Moise, cine erau cei ce zi de zi de cître țigul în lung și-n lat, cine băteau la ușile și inimile oamenilor, pentru oameni? Nu, nu erau figurile simandicoase, nu acei la masa cărora ședea îndestularea și în casă belșugul, ci aproape în toate cazurile erau oameni simpli, oameni ei înșiși împovărați de necazuri și griji, dar în inima cărora mai era loc și pentru cele ale semenilor și mai dezmosteniți. Faptul era atît de notoriu, încît devenise între altele, subiect de anecdotă. O știți, probabil și dumneavoastră — e cea cu cîzmarul căruia nevasta îi reproșează cu amărăciune că nu-și vede aproape deloc de lucrul său de cînd se ocupă cu strîngerea banilor pentru sîraci... „Și ce ai vrea, i-ar fi răspuns, mirat, bărbatul, ca din pricina celor cinci copii ai tăi să suferă un țig întreg?”

Nu, nu era cîtuși de puțin ușor să aduni banii necesari spre a procura îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copiii nevoiași. Vremurile erau grele, nevoile multe iar oamenii trebuiau să dea — cei mai mulți — nu din ceea ce le prisosea, ci din ceea ce le era necesar lor înșiși. Și totuși dădeau. Nimeni nu refuza, și tocmai în acest fapt stătea frumusețea gestului lor. Apoi croitorii cîzmarii, joșcarii, meșterii țigului, se așterneau pe treabă — treabă grabnică și de nădejde, căci timpul presa. Căci zilele erau tot mai scurte, nopțile tot mai reci, burnițele înghesate, mine-poi-mine iarna avea să intre pe un pod de gheață în țig. Dacă voiai să-i ieși înainte, trebuia să te grăbești... Și meseriașii se grăbeau tare.

În prima sau a doua seară de Hanuca avea loc „festivitatea publică a îmbrăcării copiilor nevoiași”. De fapt aveau loc două, ba chiar trei asemenea festivități. La Sala Meseriașilor asociația „Zwass” distribuia îmbrăcăminte și încălțăminte unui număr de 150 de băieți și fete, de la 7 la 12 ani. La „Izvorul vieții”, în ziua următoare, „Frăția” făcea același lucru pentru 100 de școlari. Mai era și „Unirea”, ai cărei membri aveau ambiția să nu rămîna mai prejos. Căci, slavă Domnului, nici copiii și nici nevoile nu lipseau în țigul de altădată...

Unul cîte unul, micuții școlari erau strigați și tot așa, îmbujorați de emoție și fericiți în cîndarea lor urcau pe scenă, unde în vîzului public primeau pachetul în care se afla costumul din stofă groasă, trînică, flaneaua, bocancii, căciula și paltonașul. Mîndri și fericiți dădeau din cap la urările ce le erau adresate apoi se îndreptau glonț spre colțul unde mama își ineca într-o lacrimă discretă trista bucurie: „Să le porți sănătos!” 100—150 de copii băieți și fete între 7 și 12 ani, se înnoiau astfel în prima și a doua seară de Hanuca.

Nu, să nu fim prea severi cu judecata noastră retrospectivă, să nu luăm în nume de rău această generozitate transformată în spectacol public. În simplitatea lor naivă, inițiatorii săi erau conștienți că fac bine, numai bine, în orice caz aceasta era dorința și mobilul activității căreia îi se devotasera. În contextul și mentalitatea acelei epoci, asociațiile de binefacere, erau pentru țig ceea ce sînt ochelarii pentru un miop, care are nefericirea de a avea nevoie de ei și fericirea de a-i avea.

În loc de a-i judeca, să binecuvîntăm mai bine amintirea lor, de oameni simpli cu suflet mare, și totodată să binecuvîntăm aceste vremuri, ale noastre, care au făcut ca acest gen de înnoire să nu mai fie necesar.

VICTOR RUSU

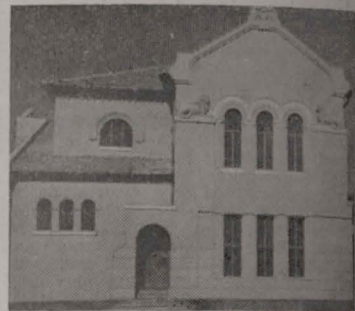

Și sinagoga din Turda a fost renovată

Printre lăcașele sfinte renovate în ultima vreme se află și sinagoga din Turda. Bucuria enoriașilor și-a găsit expresie în scrisoarea pe care conducerea comunității din acest oraș a adresat-o Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen și din care reproducem:

„În numele Comunității evreilor din Turda și al nostru personal vă aducem cele mai sincere mulțumiri pentru sprijinul moral și material pe care Eminența Voastră ni l-a acordat și datorită căruia am putut efectua reparațiile la sinagoga noastră. În acest fel am avut bucuria de a putea ține slujbele religioase și de a face rugăciuni de mulțumire la sărbătorile de Roș Hașana și Iom Kipur în sinagoga renovată. Totodată vă mulțumim că ne-ați dat posibilitatea de a îngrădi cimitirul evreiesc.

Odată cu caldele noastre mulțumiri vă urăm. Eminență, multă sănătate, putere

de muncă, spre a conduce încă ani multe comunitățile evreiești din România”.

Scrisoarea este însoțită de mai multe fotografii înfățișînd fațada și detaliile ale sinagogii renovate. Reproducem aici una dintre ele

Adunările generale ale comunităților

Satu Mare și Sighet, două orașe românești unde din vechime au existat comunitățile evreiești de renume. Din mijlocul lor au ieșit rabini iluștri, hasidimi cu dragoste pentru instituțiile și tradiția noastră, scriitori care au dus pînă departe faima acestor minunate locuri. Și aici adunarea generală a însemnat un eveniment în viața comunității. A luat parte majoritatea membrilor, Comitetul de conducere al F.C.E.M. fiind reprezentat de d-nii Emil Sechter, secretar general și dr. N. Kertesz, președintele comunității evreilor din orașul Cluj-Napoca.

SATU-MARE

Darea de seamă a fost prezentată de d. Mihai Adler. În cadrul comunității funcționează 3 sinagogi, un curs de Talmud Tora. Viața religioasă este îndrumată de d. rabin Naftali Halpert. Tăierea rituală e asigurată de d. haham Iacob Katz. De un real folos pentru viața obștei și îndrumarea religioasă este „Revista culturii mozaic” și Luah-ul.

Un număr de peste 30 de enoriași primesc în mod regulat ajutoare sub formă de bani și alimente prin secția de asistență a Federației.

La discuții au luat parte d-nii: rabin Naftali Halpert, Ignățiu Katz, Ludovic Hirsch, B. Weinberger și H. Diamand.

În noul comitet au fost propuși d-nii: Mihai Adler, președinte; Tali Katz, Iuliu Gross și Eli Klein, consilieri.

SIGHETUL-MARMAȚIEI

Adunarea a fost deschisă de d. Froim Fuchs, președintele comunității, care a salut pe cei prezenți și a adresat un cuvînt de bun venit reprezentanților Federației. Darea de seamă, prezentată de d. Vasile Klein, secretarul comunității, a scos în evidență date și fapte care arată că obștea aceasta, cu o vechime atestată de peste trei secole, își continuă tradiția în deplină libertate. Sinagoga a fost recent restaurată, deșezul lucrării ridicîndu-se la peste 150.000 lei. Tot așa gîndul cimitirului, unde își dorm somnul de veci rabini și erudiți iluștri în toată lumea evreiască. Toți enoriașii sînt membri ai comunității, plătesc contribuția și citesc cu interes revista noastră. Un număr de 25 coreligionari — bătrîni, bolnavi lipsiți de familie — sînt asistați de Federație. Comunitatea din Sighet se îngrijește de nevoile coreligionarilor din Vișeu și Secueni.

La discuții au luat parte: dr. Kurt Schmuker din Vișeu, d-nele Margareta Katz și Rozalia Goldstein și d-nii Rahmil Drimer, Oscar Klein, Mendel Neumann din comuna Rona de Sus, Mendel Marcovici și Perl Saim din Săcuieni.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Reînnoiți-vă din vreme abonamentul pe anul 1975, spre a vă asigura primirea regulată a revistei la domiciliu.

Costul abonamentului este:

24 lei pe un an;

12 lei pe 6 luni.

Cititorii din București pot achita suma respectivă la casieria Federației, str. Sf. Vineri nr. 9—11. Cei din provincie sînt rugați a trimite banii prin mandat poștal, pe adresa F.C.E. cont BNR 49.8.01.000 sectorul IV — București.

DECESE

În perioada 11—25 noiembrie a.c. în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înmușate:

Mandel Nina (85 ani) str. Barbu Delavrancea 11; Gheiber Jean (79) Calea Victoriei 128; Sar Sali Segal (86) Brezoiu 7; Birnbaum Bruha (85) B-d Antonache 52; Levi Maria (81) Foișor 1; Stănculescu Ernestina (62) B-d Republicii 35; Labis Marcel (62) Ionescu Gion 3; Feder Iosif (66) Oradea; Rotman Leia (75) Baba Novac 16; Cohn Ralița (75) Depărăteanu 5; Peresecenschi Isac (66) Covasna 6; Rosenzweig Hana (52) Foișor 88; Solomon Leia (79) Linăriei 35; Schwartz Rebecca (78) Mircea Ciobanu 12; Stoleru Hana (80) Papazoglu 4; Segal Iulius (74) Calea Moșilor 134; Negrea Clara (68) Calea Moșilor 332; Herșcovici Haia (72) Solca 7 A; Cadariu Iosefina (44) Alea Sălajian 9; Finchelstein Marcu (73) spitalul Panduri; Tambalaru Eva (66) Cezar Boliac 52; Lăzăreanu Haisie (65) Oțelilor 28; Maierovici Friedrich (53) B-d Dacia 41; Mendel Ionas (85) Moise Nicoră 19; Ianu Moise (85) Lunca Florilor 39.

Familii Stern, Pascal și Baraf mulțumesc prietenilor și cunoscuților care au luat parte la durerea lor, prin prezență, scrisori și telegrame, cu ocazia înecării din viață a scumpului lor

Av. MAURICIU ȘTERN

Comemorarea de 30 de zile va avea loc în ziua de duminică 8 decembrie a.c. orele 9 dim. la sinagoga din intrarea Vinători.

S-au scurs 60 de zile de cînd s-a stins din viață în Israel

IOSEF SILBER-Galați

Omul bun, scump și drag, care și-a dăruit toată viața fericirii și bunăstării familiei.

Îi vom păstra vie amintirea.

Mada Filwahr anunță cu durere deceseul soțului ei

HERMAN FILWAHR

Iasi

Rudele și prietenii îi vor păstra vie amintirea.

„Cheltuim milioane de lei pentru întreținerea cimitirelor evreiești din România“

Un interviu al d-lui Șef rabin

Sub titlul de mai sus, ziarul „Viața Noastră“ din Tel Aviv a publicat interviul pe care Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen l-a acordat d-nei Claudia Loebelsohn, cu prilejul recentei vizite în Israel. După ce a primit răspunsul la întrebarea referitoare la programul acestor vizite, ziarista a pus Eminenței Sale următoarea întrebare:

— Domnule Șef rabin, unii dintre cititorii ziarului nostru ne scriu că starea cimitirelor evreiești din România lasă mult de dorit și că pe lângă asta, când se duc să se reculegă la mormintele celor dragi, li se cer taxe de două și trei sute de lei. Or, știut este că majoritatea turiștilor israelieni care pleacă în România, sînt originari din această țară și principalul lor obiectiv sînt vizitele la cimitire.

RASPUNS: În primul rînd, nu se cere nimănui mai mult de o sută de lei, și dacă turistul nu are într-adevăr bani — ceea ce m-ar surprinde cînd are posibilitatea să se deplaseze atît de depart — plătete cît poate sau... cît vrea. În ce privește administrarea și întreținerea cimitirelor evreiești din România, problema are mai multe aspecte.

Federația Comunităților Evreiești e în situația de a administra numeroase instituții de cult (sinagogi, cimitire) care au rămas de pe urma generațiilor trecute. Nici un evreu din cei emigrați nu subvenționează, sub nici o formă întreținerea acestor instituții și consider că cel ce nu contribuie, nu are nici dreptul să aibă pretenții, ci doar o rugăminte. În al doilea rînd, Joint-ul sprijina acțiunea noastră de ajutor social în această acțiune. Federația comunităților evreiești din România contribuie cu aproape cinci milioane lei anual. Sub nici o formă, însă, Joint-ul nu ne sprijină — și nici n-ar fi cazul — la întreținerea instituțiilor de cult și cult. Noi le întreținem. Apoi, Federația cheltuiește anual două-trei milioane lei pentru întreținerea cimitirelor. Exemplu: pe tare mi l-ați dat, cu cimitirul de la Iași este neconcludent, pentru că timp de 50 de ani, acest cimitir nu avea nici gard, deși Iașul avea evrei bogați. În

acest cimitir pășteau nederanjate, vitele. Federația a cheltuit o jumătate milion lei pentru gardul care împrejmuește acum acest cimitir. Aceeași grijă o au și comunitățile din alte orașe. Cimitirul Filantropia din București, de pildă, era plin de bălării în 1940. cînd am fost numit rabin al Bucureștiului. Pînă în 1950, cimitirul Filantropia era o adevărată junglă, cum spui d-ta... Cheltuim anual aproape o sută de mii de lei pentru curățirea acestui cimitir, dar este o treabă ingrată, din motive cu totul obiective. Noi reușim, prin propriile noastre venituri, să menținem o viață evreiască, dar nu putem repara toate pietrele funerare. În ce mă privește, am părintii și sora înmormîntați la Ierusalim, dar nici prin minte nu-mi trece că alții sînt obligați să se ocupe de aceste morminte.

Consider că acei care vin la Kever Avot, au datoria ca măcar cu acest prilej să contribuie cu o sumă mică la întreținerea cimitirelor. În genere, israelienii originari din România ar trebui să se obișnuiască cu ideea că au lăsat în urmă comunități, instituții de cult și cultură evreiască create generații de-a rîndul, care trebuie menținute printr-un efort colectiv.

În ultima parte a interviului a fost abordată chestiunea participării delegației Federației Comunităților Evreiești din România la viitoarea plenară a Congresului Mondial Evreiesc ce se va ține peste scurt timp în Israel.

Cintecel ghetoului

Un disc pe care au fost imprimate un număr de 15 cîntece create în ghetourile și lagărele naziste a fost editat recent în Israel. Această reprezentăție încă o contribuție la cunoașterea folclorului evreiesc din anii teribili ai celui de-al doilea război mondial.

Slăvitele lumini de Hanuca...

Ceremonia aprinderii menorei la Templul coral din București

GLOSE BIBLICE

(Urmare din pag. I-a)

dorința lui cea mai puternică e să înghită cît mai mult.

Vrații de la curtea regală au aceleși concepții ca și stăpînul lor. Ei nu pot concepe alte vise monarhice decît acelea individuale. Idealurile lui Farao nu pot fi, după părerea lor, altele decît de acapare cît mai multă, de bunuri și forță. În acest sens dezleagă ei visele sale.

Numai Iosef, cel ce a sorbit din cupe amără a robiei, cel ce a suferit cumpunții în temnița demnitarului Potifar, numai Iosef cel însușit de dragoste nesfîrșită pentru toți cei umiliți și chinuți, folosește această ocazie spre a da viselor o tîlmăcire utilă, menită a împiedica nenorocirea foametei pentru nord. El folosește ascendenții ce l-a căpătat asupra ignoranților tiran, spre binele poporului egiptean, pentru a asigura pînă cea de toate zilele pentru toți cei ce trudeau din greu, ca sclavi al lui Farao.

„Personalitatea lui Iosef se relevă în întreaga ei frumusețe, cînd îi revede pe frații săi, veniți să cumpere merinde. Aceștia nu recunosc în activul și energic

cul demnitar pe adolescentul visător pe care l-au vîndut ca rob ismaeliților. Întrebările pe care le pune Iosef cuprind însă același crez pe care l-a purtat și atunci cînd era ironizat drept „visător” și acum cînd se află în culmea mării.

„Mai trăiește, oare, tatăl vostru? Mai aveți, oare, vreun frate? iată întrebările pline de tîlc, cu care el se adresează către frații săi. „Mai trăiește în inima voastră credința în Tatăl nostru, al tuturor? Dragostea de Dumnezeu mai este, oare, sădită în sufletele voastre? Aceasta e prima întrebare. Acestea îi urmează de îndată cealaltă întrebare. „Conștiința frățietății dintre oameni a rămas vie în voi? N-ați uitat, oare, că fiind fiii aceluiași părinte ceresc, sîntem cu toții frați? (Idealul solidarității umane a rămas la fel de puternic în gîndirea și simțirea voastră?)

Întrebările lui Iosef se îndreaptă către noi, toți urmașii săi în nobila credință în unitatea Creatorului, și ca un firesc corolar al acestuia, în unitatea Creațiunii.

Credința în Dumnezeu și în frățietatea oamenilor — iată mesajul lui Iosef.

Portul de odinioară al evreilor din România

Sub acest titlu, revista „Toladot“, editată de institutul de studii istorice „Dr. I. Niemirower“ din Ierusalim a publicat un articol al cercetătoarei Florica Vainer. Reproducem pasajele cele mai importante.

În zilele de lucru se purta, peste o cămaș albă, un fel de pieptar, mînteaua croită dintr-un material gros, scurt pînă la solduri și împodobit cu găitane. Pantaloni largi erau susținuți în talie de un brîu lat (pe care îl înfîlțim purtat și de evreii galicieni). Capul era acoperit cu un fel de căciulă făcută dintr-un material subțire captușit cu vată și tighelît în carouri, numită cauc. Partea de jos a căciulii era acoperită cu o bandă de pînă albă izolatoare, ca protecție împotriva transpirației, prinsă cu o panglică în colțuri și detașabilă pentru spălat. În locul benzii izolatoare, unii se foloseau de o bîsmăluța din mătase colorată.

În zilele de sîrbătoare, portul era ceva mai bogat. Evreii îmbrăcau un caftan lung pînă la glezne, făcut dintr-o stambă în dungi verzi sau albastrii. La gut, caftanul se închidea cu un gulerăș drept, prevăzut cu găitane și nasuri. mînețele de la mînci avînd aceeași garnitură. Poalele largi erau prinse la mijloc cu două șireturi, peste care venea o cîngăsoare lată, ca un brîu fărînesc. Cîngăsoarea sevea ca buzunar pentru basma, ochelari sau tabacheră, iar la nevoie se ținea în ea și călimara de alamă cu mîner lung, în care se vedeau înfipte pe-nele de gîscă. Peste caftan se îmbrăca o fermeneă, haină de stofă scurtă pînă la talie, îmblîntită iarna. Pe deasupra se purta o giubea, adică o haină lungă de postav, pînă la glezne, uneori captușită cu blană de samur. În sfîrșit, peste giubea venea o haină largă și lungă, din țips negru, asemănător anteruluiu călugăresc.

În ținuta de sîrbători, capul era acoperit cu un vîl, un fel de potcap de pîsă, cu turban de basma sau o căciulă din samur îmbrăcată în catifea.

La jumătatea veacului trecut, sub influența imigraților din Galizia și Rusia, evreii din România au adoptat portul acestora, dar numai pentru zilele de sîrbătoare. Îmbrăcămintea era compusă dintr-un caftan negru croit pe talie și legat

cu cîngătoare neagră din mătase brodată, iar pe cap se purta „straml“, căciula cu 13 colțuri de samur. În zilele de lucru se purta vechiul port românesc.

Femeile evreice căutau să fie în curent cu moda timpului și de aceea portul lor nu se deosebea de cel al neevreicelor. Ele purtau pe cap fes cu cucure ac mătase, legat cu un turban subțire. În jurul capului femeile mai purtau o panglică de care foarte adesea erau înșirate monede de aur. Cu timpul, fesul a fost înlocuit cu o fișie lungă de atlas, care înfășura capul. Se pare că acest port a fost imitat după cel sirbesc. Femeile, care în ziua nunții, potrivit tradiției, își tăiau părul, îmbrăcau pe cap un tulpă, iar mai tirziu tulpănuț a fost înlocuit cu peruca.

Cele de mai sus se referă exclusiv la evreii askenazi. În ce privește adoptarea portului iudeo-polon, trebuie observat ca fenomenul avea un substrat social-economic. Evreii moldoveni tindeau la imitarea cu familiile evreilor galicieni, pe care îi considerau dotați pe planul culturii evreiești tradiționale. Odată cu intrarea într-o familie a unui nou membru venit de peste granițe, se adopta și portul galician al acestuia.

ACORDAREA UNOR PREMII

În cadrul unei ceremonii care a avut loc recent la Muzeul Israelului, a fost decernat premiul Sandberg pe anul 1974 pentru realizări în domeniul artei d-lui Yehezkel Streichman, întemeietorul grupului „Orizonturi noi“. Același premiu pentru anul 1973 a fost atribuit lui Avital Geva, Michael Druks și Josua Neustein.

UN ȘABAT DE NEUITAT

După cum am relatat în numărul precedent al revistei, cu prilejul recentei vizite în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a fost în ziua de Șabat, 24 Heșvan (9 noiembrie) oaspetele Sinagogii Mari din Tel Aviv, unde a rostit o impresionantă predică. Ecoul deosebit al acestui eveniment rezultă și din scrisoarea pe care conducerea sfîntului lăcaș a adresat-o Eminenței Sale, în numele comunității și al tuturor enoriașilor.

„Sîntem fericiți și mindri — se spune în scrisoare — că ați fost oaspetele nostru și al lăcașului nostru sfînt în Șabatul

pericopei Haty-Sara și pentru ideile înălțătoare pe care le-ați formulat de la amvonul sinagogii noastre, în fața obștei și a credincioșilor de vază din oraș, veniți în număr atît de mare să vă asculte cu nesăp.

Ecoul puternic ce l-a avut prezența Domniei Voastre și predica pe care ați rostit-o nu se va șterge din memoria noastră, fiind încă o trăsătură de unire între frați și coreligionari.

Scrisoarea este semnată de d-nii A. Hatzroni, președinte, M. Meir, vicepreședinte și I. Lasky, secretar onorific.

DAVKE...

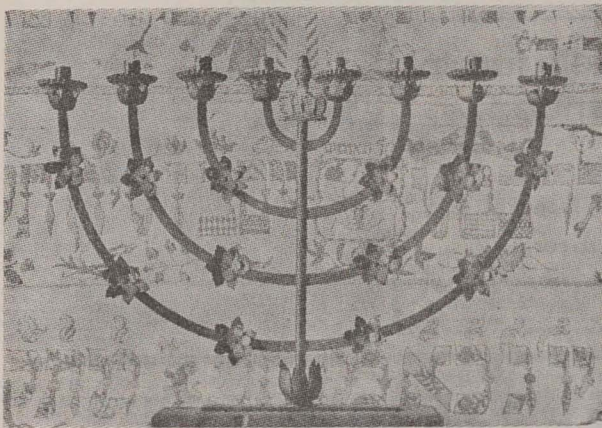
(Urmare din pag. I-a)

părea că forța brutală a triumfat, cînd imperatorul roman anunța sarcastic istoriei „Iudaea victa“, sau cînd marele inchiizitor înălța, cu ipocrizia-i caracteristică, ruga „mîntuim sufletele necredincioșilor“; cînd Fîhrerul proclama „Reichul de o mie de ani“, pînă la urmă nici unul din ei n-au izbutit să nimicească acest popor. Au dispărut cu toții cei care voiau să sugrume conștiința omenirii și să-și întindă stăpînirea deasupra tuturor noroadelor; lada de gunoi a istoriei i-a înghițit. Căci voința de viață a popoarelor e mai puternică. Poporul lui David și al Macabeilor continuă să îmbogățească civilizația umană cu nume de cu totul altă specie decît Goliat. În slujba spiritului uman, creatori în știință, artă, cultură, filozofie, luptători însușiți pentru mai binele omului; o galerie largă de astfel de oameni a răsărit întotdeauna din mijlocul „celei din urmă dintre lumi“, de sub ruinele ghetourilor sau din spatele sîrmelor ghimpate ale lagărelor de exterminare. „וְהָיָה לְךָ אֱלֹהִים, Voi sînteți mîna mea“ (Isaia, 43, 10) grăiește Dumnezeu prin glasul profetului, către eternii

Israel. Într-adevăr, dacă există o mărturie elocventă a existenței unui Dumnezeu al dreptății care, pînă la urmă, nu îngăduie ca lumea aceasta să fie o junglă, apoi acesta este de găsit în minunele supraviețuitorilor acestor עַמִּים קְטַנִּים și slabi עַמִּים קְטַנִּים. Atunci cînd falnicele imperii ce i-au amenințat n-au rămas decît amintiri, relicve arheologice.

Care este explicația acestei Hanuca necontenite, acestei reînnoiri veac de veac, a minunii supraviețuirii? E simplă. O găsim în acest Davke, în această dirză voință de viață, în această nezdrunțată hotărîre de a nu accepta să fie înghițit de puhoi, în această splendidă afirmare a dorului de libertate și independență.

Nopțile solstițiului de iarnă sînt lungi, dar bezna lor nu e de nepătruns. Lăcărul luminițele credinței, ale voinței de viață. Ele grăiesc nu numai despre victoria de demult וְהָיָה לְךָ אֱלֹהִים Ele nu încetează să afirme principiul imutabil al dreptului la viață al tuturor, indivizi sau colectivități, fie că ei sînt mari sau mici, puternici sau slabi, avînd credința neșrămutată în legea moralei și dreptului, care sînt menite să guverneze raporturile dintre oameni și dintre popoare.

EVENTIMENTELE DE HANUCA RELATATE DE UN ISTORIC CELEBRU

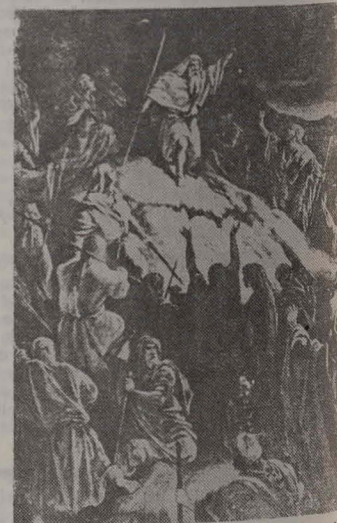
Capitol din „Antichități iudaice”
de JOSEPHUS FLAVIUS

nedreptății, puterea de luptă, vitejia și eroismul capătă aripi.

În urma acestor îndemnuri, el îi sălătuia ca, neținând seama de numărul dămanilor, să se năpustească cu toții asupra lui Seron. Astfel izbucni el să-l pui pe sirieni pe fugă, căci văzându-l pe comandantul lor care căzuse în luptă, săgura lor scăpare rămăsese fugă. Iehuda îi urmări până pe cîmp și mai omorî vreo opt sute din ei, în timp ce restul armatei dușmane ajunse pe malul mării.

Această înfrîngere îi stîrni regelui Antiochus o minie cumplită. Își adună imediat toate trupele, mai recrută o mulțime de mercenari din insulele Ionice și se pregăti ca la începutul primăverii să năvălească în Iudeea. Cînd vru să părăsească mercenarii solda, văzu că părăsindu-l nu ajungeau. Dîndu-și seama de faptul că, din cauza agitațiilor continue, remiterile de fonduri nu intrau în îndeajuns în visterie, iar regele era dărmăpînă la risipă, el socoti că e mai bine să nu-și numere veniturile. Hotărî, de aceea, ca foarte curînd să plece în Persia pentru a percepe acolo taxele. Conducerea țării o lăsă pe seama unui anumit Lysias, care era în mare stimă la dână, și anume de la Eufurat pînă la granițele Egiptului, precum și Asia sudică, îi mă încredință o parte a armatei și elefantii și-i porunci ca, pînă la întoarcerea sa, să vegheze cu grijă asupra fiului său Antiochus. În urmă, el va pustiia țara și va trîi pe locuitorii ei în sclavie, va distruge Ierusalimul și va nimici pe poporul ebreilor. Duoa ce îi împărții planurile aceste planuri. Antiochus porni în anul 147, spre Persia, trecu Eufurat și se apropie de provinciile situate spre nord.

Lysias numi acum pe Ptolemeu, fiul lui Dorymenes și ulterior pe Nikanor și Gorgias, cei mai apropiați prieteni ai regelui, comandanți de oști, și-i trimise cu 40.000 de bărbați trupe pedestre și 7.000 de călăreți în Iudeea. El înaintă pînă la Emaus și ridică în șesul de acolo o tabără. Mai veniră aici și trupe auxiliare din Siria și celelalte țări învecinate, precum și o mulțime de dezertori iudei. Odată cu ei mai veniră pentru a cumpăra prizonieri, negustorii care nu adus cu sine spre a le oferi drept preț de cumpărare, lanțuri și aur și argint. Cînd Iehuda văzu tabăra și nenumărații

Iehuda Hamacabi cheamă credincioșii la luptă (desen de Gustav Doré)

dușmani. Își încurajă oamenii săi, înslușindu-le încredere și-i sfătui să implore lui Dumnezeu victoria, așa cum au răcut străbunii. Să se înbrace, asadar, cu saci și să se roage, ca în timpurile cînd primejdia era mare, pentru a căpăta forța necesară spre a-l înfrînge pe dușman. Apoi, îi împărți, după tradiție, în grupe comandate de căpitani, dădu drumul să plece tinerii căsătoriți, precum și cei care au moștenit, nu de moștenire, pentru ca aceștia să nu depindă prea mult de viață și să se arate fricoși în luptă. De aceea, el le vorbi alături astfel: „Niciodată ca acum nu s-a mai întimplat ca tovarășii voștri de armă să fie atît de îmbrăbătați și de pătrunși de dispreț în fața primejdiei. Acum mai mult ca orînd e posibil ca, prin luptă eroică, să dobîndim libertatea, care este pentru toți avuția cea mai de preț și care nouă ne este cu atît mai scumpă cu cît de ea depinde posibilitatea de a ne putea consacra din nou adorării lui Dumnezeu. Situația se prezintă, deci, așa, cum, astfel, că voi, fie că obțineți libertatea și o viață fericită, așa cum am avut sub vechile orînduiri strămoșești, fie că, dacă vă veți comporta ca niște lași în luptă, veți fi copleșiți de cea

În acel timp locuia în Modiim, un sat din Iudeea, un bărbat cu numele de Mattathias, un fiu al lui Ioannes, fiul lui Simeon, fiul lui Asamoneus. El era preot din ordinul lui Joarib, era originar din Ierusalim și avea cinci fii: Ioannes, cu porecla de Gaddes, Simion cu porecla de Matthes, Iehuda cu porecla de Makabeus, Elcazar cu porecla Auran și Jorathas cu porecla Apphus. Acest Mattathias deplîngea în fața fiilor săi nenorocirea poporului, devastarea orașului, jefuirea templului și schimbarea conducerii țării și le explica, anume că, după legea strămoșească, ar fi mai bine să moară decît să trăiască o astfel de viață nedemnă.

Cînd slujbașii tocmiți de rege pentru a-i sili pe iudei să se supună poruncilor acestuia sosiră la Modiim și voind să-i constrîngă pe locuitorii satului să ofere jertfele ordonate de rege, i-au pretins lui Mattathias, a cărui înțelepciune se bucura de mare faimă, ca să înceapă el cu ofrandele; concetățenii îi vor urma atunci exemplul, iar el se va bucura de bunăvoința regelui. Mattathias, însă, se împotrivi acestora și le declară că, chiar dacă alte familii, fie din teamă, fie din slugărnicie, s-ar supune poruncilor regelui, el și fiii săi nu vor face niciodată aceasta, nu-l vor renege pe Dumnezeu părinților lor. Cum rosti aceste cuvînte, un iudeu pași în față și oferi jertfa conform poruncii regelui. Cînd văzu aceasta, Mattathias și fiii săi îl apucară pe iudeu și cu sabia îl uciseră, pe altar, apoi făcu rînoscut slujbașilor regelui că a fost silit să facă aceasta și, răsturnînd altarul, strigă: „Oricine stăruie în respectarea datinilor părinților noștri și în adorarea lui Dumnezeu să mă urmeze!” Părăsindu-și apoi tot avutul, fugi, împreună cu fiii săi, în pustiu unde fură urmați de inușii alții și se stabiliră în peșteri. Auzind aceasta, oamenii regelui chemară garnizoana din Ierusalim sub arme și-i goniră pe iudei în pustiu. Ajungîndu-i din urmă, au încercat să-i convingă pe aceștia că ar fi spre folosul lor dacă nu ar împinge lucrurile spre deslășuirea unui război. Iudeii, însă, n-au ținut seama de recomandările dușmanilor, ci perșistară în hotărîrea lor. Revoluția de această atitudine, soldații i-au prins și, într-o zi de Sabat, le dădură foc în adăposturile lor, fără să țină seama de faptul că în peșteri erau închise. Ei se abțineau, în această zi de odihnă, de la orice muncă fizică și cu toată situația lor primejdioasă, ei nu voiau să profaneze Sabatul, căci în această zi ni s-a impus cea mai strictă odihnă. Astfel au murit sufocați în peșteri împreună cu femeile și copiii lor, cu totul vreo mie de oameni. Totuși, mulți reușiră să se salveze; aceștia se alăturară lui Mattathias, pe care-l aleseră conducătorul lor. Mattathias îi instrui, în primul rînd, că vor trebui să lupte și în ziua de Sabat. Căci dacă vor voi să respecte, cu tot dinadinsul, legea și în această privință, ei își vor pricinui singuri cel mai mare rău, intrucît dușmanul va căuta să-i atace mereu tocmai în această zi în care ei nu se vor apăra și aceasta însemna să moară cu toții fără a se fi apărat. Ei s-au pătruns de justele acestui îndemn și astfel se face că, încă în zilele noastre, s-a împămîntenit obiceiul de a lupta și de Sabat, dacă situația o cere. Mattathias aduna acum o mare mulțime în jurul său, distrugea atarele și porunci să fie omorîți renegații care au fost prinși. Mulți s-au refugiat, de teamă, la populațiile vecine. Iar pe toți băieții necircumciși, el porunci să-i circumcidă, pe funcționarii regelui îi izgoni.

Trecuse abia un an de cînd deținea comanda supremă, cînd, într-o zi, se îmbolnăvi. Îl chemă atunci pe fiii săi cărora le spuse: „Dragii mei copii, eu tre-

Antiochus, căruia îi reușeau toate planurile după voia sa, hotărî să pornească o expediție împotriva Egiptului pentru a-l cucerii. Pe fiii lui Ptolemeu îi desconsidera, căci erau încă tineri și nu ajunseseră încă la vîrsta înțelegerii. Se îndreptă deci cu o armată puternică spre Pelusium, înlocui pe Ptolemeu Philometor și puse stăpînire pe Egipt. Iar după ce ajunse în regiunea Memfis și o cucerii și pe aceasta, porni spre Alexandria pentru a supune și acest oraș, împreună cu guvernatorul Ptolemeu. Totuși, nu după multă vreme s-a văzut silit să se retragă nu numai din Alexandria, ci și din tot Egiptul, căci astfel i-o cereau romanii.

Cînd regele Antiochus se retrase, de teamă, din Egipt, se îndreptă spre Ierusalim și asediă orașul în anul 143 al stăpînirii regilor seleucizi. Supuse orașul fără luptă, căci supușii săi îi deschiseseră portile. De îndată ce Ierusalimul ajunsesse sub stăpînirea sa, porunci să fie omorîți o mulțime de dușmani din partidul de opoziție, jefui o mare cantitate de aur și apoi se întoarse în Antiochia.

Doi ani mai tîrziu, în anul 145 al seleucizilor, în ziua a 25-a a lunii care la noi se numește Kislev, la macedoneni, însă, Apellaios, în a 153-a olimpiadă, se întoarse regele în fruntea unei armate puternice, la Ierusalim și, simulînd intenții pasnice, dar recurgînd la violențe, cucerii orașul. De data aceasta el nu l-a cruțat nici măcar pe aceia care l-au lăsat să pătrundă în oraș, căci, în marea lui lăcomie, nu-l interesau decît comorile sfîntului lăcaș. Văzuse doar, în templu, o mare cantitate de aur și minunatele ofrande. Pentru a putea jefui toate acestea, încalcă el singur acordul pe care-l încheiasse cu oamenii săi. Pradă astfel, nestîngerit, templul, trînd afară pînă și vasele sacre, candelabrele de aur, altarul de aur, masa, vasele pentru arderea tămîiei, nelăsînd nici draperiile confecționate din materiale fine și cusute cu mare artă. A golit de asemenea și încăperea cu bani, deși ascunsă, nelăsînd absolut nimic în loc și pricinuind iudeilor cea mai profundă mîhnire. Ba chiar le-a interzis jertfele zilnice, devastă întreg orașul, ucise o parte din populația orașului, iar cealaltă parte, bătrîni, femei și copii, îi duse în robie, fiind cu totul vreo 10.000 de oameni. Dădu foc celei mai frumoase porțiuni a orașului, dărîmă zidurile, iar în partea de jos a orașului ridică o cetate, care era foarte înaltă și domina templul. Această cetate el o fortifică cu ziduri înalte și instală acolo o garnizoană macedoneană; tot aici găseau adăpost păgînii și nelegiuții, care au pricinuit mult rău poporului. În locul altarelor, regele ordonă înălțarea unui alt altar, pe care să fie sacrificiați porci și alte jertfe, interzise atît de lege, cît și de serviciul divin. În urmă, îi sili pe evrei să renunțe la adorarea Dumnezeului lor și să adopte zeii păgînii, să le ridice altare, să le ridice apoi altare în fiecare oraș și sat și zilnic să aducă jertfe de porci. De asemenea interzise practicarea circumciziei, iar pe contravenienții acestui ordin îi amenința cu pedeapsa. Pentru a sili poporul la respectarea acestor porunci, slujbași speciali fură angajați și instruiți în acest scop. Din păcate, mulți iudei s-au conformat poruncilor regelui, unii de bunăvoie, alții de teamă pedepselor. Totuși, cei mai nobili și mai curajoși nu s-au sinchisit și au continuat să respecte poruncile strămoșești, care pentru ei erau mai presus decît pedepsele cu care erau amenințați cei reicacitranți. Din această cauză, un număr dintre ei erau zilnic executați în chinuri îngrozitoare: erau biciuiți, schilodiți și crucificați de vii. Femeile, însă, și bărbații circumciși erau sugrumați, din poruncă regală, băieții fiind apoi spînzurați, de gîtul părinților lor crucificați. Dacă la vreunul din iudei era găsită vreo carte sfîntă sau un sul de Toră, acestea erau arse, iar aceia la care au fost găsite, executați ca răufăcători.

mare rușine și dispreț și veți fi exterminați împreună cu întreaga generație. Luați aminte că voi și fără luptă sînteți condamnați la moarte și fiți convinși că, drept răsplată, vă așteaptă libertatea, patria, ocrotirea legii și libera exercitare a credinței în Dumnezeu, astfel ca să vă avîntați plini de curaj în luptă și să fiți pregătiți ca mîine, în zorii zilei, să-l înfrunțați pe dușman."

Cu aceste cuvinte îi îmbărbăta Iehuda pe luptători. În timpul nopții, dușmanii trimiseră pe Gorgias în fruntea a cinci mii de soldați pedestri și o mie de călăreți pentru ca, sub comanda unui dezerter iudeu, să atace tabăra iudeilor. Cînd fiul lui Mattathias luă cunoștință de acest lucru, hotărî ca și ai săi să năvălească în tabăra dușmană, cu atît mai mult cu cît acum forțele inamice erau împărțite. De aceea, după masa de seară, porunci să fie aprinse mai multe focuri în tabără și patrulă întreaga noapte în direcția dușmanului care rămase în tabăra la Emmaus. Cum Gorgias nu găsi pe nimeni în tabăra adversă și-a închinat că dușmanul a fugit de frică și că s-ar fi ascuns în munți. Făcu imediat calea întoarsă și decise să-l caute. Iehuda, însă, sosi în zori dimineții, cu trei mii de luptători prost înarmați, în zona din Emmaus unde era instalată tabăra. Și cînd văzu că dușmanul se îndreptase bine în tabăra izolată prin fortificații, își încurajă din nou soldații să nu se teamă de luptă chiar de-ar fi să-l înfrunte pe dușman complet dezarmat și să se gîndească că Dumnezeu desorește o trimisă victoriei unor luptători care erau în aceeași situație, ca răsplată pentru eroismul lor, asupra unor dușmani mult mai numeroși și mai bine înarmați. Zicînd acestea, porunci ca trompetiștii să dea semnalul și năvăli pe neașteptate asupra dușmanului, umplîndu-l de groază și derută, uicise pe mulți din dușmani care se apărău, iar pe ceilalți îi urmări pînă în Gadara și în cîmpurile din Idumaea, Azot și Jamnia. Au căzut din rîndurile inamicului vreo trei mii de oameni. Iehuda îi avertiză pe ai săi să nu se gîndească acum la pradă, căci îi aștepta războiul cu Gorgias și armata acestuia. După ce o vor învinge și pe aceasta, vor putea să se gîndească în liniște și neîntrerupt la pradă. În timp ce Iehuda adresa aceste cuvinte ostasilor săi, oamenii lui Gorgias zăriră de pe o colină pe cei rămași în tabără care fugeau în derută, iar tabăra în flăcări, astfel că puteau să-și imagineze ce se întîmplea. Cînd mai observă și armata lui Iehuda care sta pregătită de luptă, se speriară de-a binelea și o luară la fugă. Astfel învinge Iehuda pe războinicii lui Gorgias, fără luptă cu spada. Apoi, se întoarseră pentru a-și lua pradă și plecară luînd cu sine o mulțime de aur și argint, hîcintă și purpură și plini de bucurie se îndreptară spre casă spre a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru fericirea acordată.

Lysias, care fu consternat la vestea înfrîngerii armatei trimisă de el, adună în anul următor 60.000 de luptători aleși și 5.000 de călăreți, năvăli cu ei în Iudeea, și-și ridică după ce escaladă muntele, la Bethsura, un sat din Iudeea, tabăra sa. Iehuda îi ieși în cale numai cu 10.000 de oameni, dar cînd zări mulțimea imensă a dușmanului, îl rugă pe Dumnezeu să fie alături de el. Atacă apoi avangarda dușmană, o bătu, uicise vreo 5.000 de oameni, îngrozindu-i pe ceilalți. Cînd Lysias își dădu seama că iudeii sînt hotărîți, ori să moară, ori să cîștige libertatea, avu toate motivele să se teamă de disperarea lor și atunci își concentră restul trupelor și se întoarse în Antiochia, unde rămase și întreprinse recrutări prietene

străini, pentru a putea năvăli din nou, cu o armată și mai mare, în Iudeea.

Dat fiind că șefii armatelor lui Antiochus au suferit atîtea înfrîngerii, Iehuda convocă o adunare a poporului și explică anume că după atîtea victorii trimise de Dumnezeu, acum e sosit momentul ca ei să se îndrepte spre Ierusalim, să curețe templul și să ofere iar jertfele tradiționale. Cînd se apropie, cu tot poporul, de Ierusalim și văzu templul jefuit, sulurile de Tora arse și sanctuarul năpădit de tufiș, în fața privirii deznădăjduite alor săi izbușni în hohote de plîns. Alesse pe dată un număr de războinici din mulțimea oamenilor și le porunci acestora ca, în timp ce el va curăți templul, ei să asedieze garniziona orașului. După ce a sfințit apoi templul, îl procură vase noi, candelabre, masă, altar, toate din aur, iar la intrări afînă draperii noi și moi canaturi. Puse să fie distrus altarul păgîn și să fie înălțat unul nou din piatră cioplită. În ziua a 25-a a lunii Kislev pe care macedonienii o numesc Apellaios, luminile din candelabre fură din nou aprinse, mirodul au ars din nou, plînea a fost așezată pe masă și pentru prima dată oferită pe noul altar. Aceasta s-a întîmplat exact în ziua cînd, în urmă cu trei ani, templul fusese profanat. Căci de cînd Antiochus l-a pus-tit, el a rămas timp de trei ani în această jalnică situație. În anul 145, la 25 Apellaios, în a 153-a olimpiadă, avu loc dezastrul în templu și în aceeași zi, la 25 Apellaios, în anul 148, în a 154-a olimpiadă, templul a fost din nou consacrat. Devastarea templului s-a întîmplat conform profeției lui Daniel, care a prezis aceasta în urmă cu 408 ani, cînd a prezis că templul va fi distrus de macedoneni.

Iehuda sărbătorii, împreună cu compatrioții săi, reintroducerea jertfelor în templu, timp de opt zile, într-o veselie de nedescris. Jertfele scumpe și minunate au constituit bucatele la ospățul de consacrare, iar Dumnezeu a fost cinstit prin imnuri de slavă și psalmi. În timp ce poporul jubila. Reintroducerea liberei exercitări a serviciului divin a adus poporul în culmea veseliei, fapt ce a determinat promulgarea unei legi după care, în viitor, reînnoirea templului să fie sărbătorită timp de opt zile, în fiecare an. De atunci și pînă azi, noi celebrăm această sărbătoare pe care o numim sărbătoarea luminărelelor, căci libera exercitare a religiei noastre a răsărit pe neașteptate, ca o rază de lumină.

Surse grecești despre evreii antici

(Urmare din pag. 1-a)
Sles dintre aceștia pentru caracterul și înțelepciunea sa.

Gînditorii și oamenii de litere greci aveau în această perioadă doar noțiuni vagi despre iudaism. În multe cazuri e evidentă tendința de a-l considera pe evrei drept purtătorii unei religii filozofice și că imaginea despre ei era idealizată. Trebuie menționat că scrierile din această perioadă sînt lipsite de ostilitatea ce caracterizează majoritatea scrierilor ce au urmat. Această atitudine se menține pînă în secolul al treilea. Astfel, Hiermippus din Smyrna afirmă chiar că Pythagora și-a însușit o parte din cunoștințele sale de la evrei și că idelle sale au fost influențate de iudaism.

Începînd cu secolul al III-lea (i.e.a.) evreii, ca și obiceiurile și religia lor au început să fie prezentate într-o lumină defavorabilă. Unul dintre promotorii spiritului anti-evreiesc din literatura greacă a fost Manetho, precum și Lysimachus din Alexandria. Dar cel care a strîns la un loc toată proza anti-evreiască a fost

Simbolul celor 8 luminărele

"Micile luminărele de Hanuca răspîndesc veșnica lor licărire din adîncul vremurilor înspre viitor. Tot trecutul religiei noastre este luminat de ele — prezentul primește îndreptățita lor strălucire".

Fraza de mai sus aparține lui Josef Klausner, cercetător pasionat al istoriei religiei mozaice și caracterizează admirabil sensul sărbătorii de Hanuca.

Atunci cînd aprindem Menora cu opt brate, cînd așa cum duos evocă clasicele literaturii idiş, I. L. Pereț:

Încet cade noaptea, în suflete pică
Și umbre pereții cuprind
Doar lin și sfîșioasă o luminărică
Se vede în geam licărind

În amintirea noastră se desfășoară povestea Hașmonaîmilor, a epocii lor, de care ne despart nu mai puțin de două milenii. Povestea aceasta ne-a fost păstrată deopotrivă și de istorie și de legendă. O graniță rigidă între ele nici nu se poate trasa. Ea rămîne o pagină dintr-acele mai luminoase din trecutul nostru.

În anul 175 î.e.n., după un secol de dominare a dinastiei ptolomeide, care-și avea reședința în Alexandria, Iudeea trece în stăpînire a dinastiei seculice, din Antiochia. Influența elină era puternică în acea vreme în toată Asia occidentală. Popoarele i se închinau supuse, căci cultura elină era cu mult superioară propriilor lor culturi.

În Iudeea, civilizația elină se infiltra mai ales cu ajutorul preoților de rang înalt și a neguțătorilor, care prin natura ocupației lor veneau în contact cu autoritățile eline.

Marea masă a poporului iudeu, posesor al unei culturi milenare, era însă refractară acestei influențe. Profund atașat credinței lor într-un Dumnezeu unic, iudeii — cu excepția cercurilor suspense — se opuneau oricăror concesii, refuzînd să se prostorneze în fața zeităților de lut sau piatră.

Regii ptolomeizi și cei dinții stăpînitori seculici au înțeles să respecte această "bizară" trăsătură de caracter a poporului iudeu, neîntîlnită de ei la alte popoare cucerite, care acceptaseră cu satisfacție fastul politeismului, religia noilor cuceritori. Ei evitaseră deci ciocni-

rile cu iudeii pe această temă. Mai mult chiar: ei dăduseră sprijin la terminarea și înfrumusețarea Templului de la Ierusalim.

Acestor măsuri compănite de la început le urmăru curînd altele, care urmăreau în mod direct înscăunarea cu forța a credinței politeiste. La această schimbare de atitudine pare să fi contribuit atracția puternică pe care faimosul tezaur al Templului — format din daniile adunate în decursul a sute de ani — o exercita asupra stăpînitorilor seculici, veșnic în căutare de bani pentru a-și purta războaiele.

Întreaga începură a se țese cu abilitate în jurul comorii. Ele prînsă curînd în plasa lor și pe marii preoți, păstrătorii tezaurului Templului. Terenul era de mult pregătit: așa cum am arătat, ei înșiși și familiile lor erau deosebit de receptivi la influențele culturii eline.

Sub regele seculic Antiochus IV, născut și Antiochus Epifanes, un frate al Marelui preot Iaso uzurpă scaunul fratelui său și dirijă o acțiune susținută de părăsire a religiei mozaice și de îmbrățișare a celei politeiste. Puțin cite puțin ritualul mozaic fu îngrediat. Templul fu profanat și jefuit, avuțiile sale începură a se scurge înspre curtea din Antiochia.

În anul 168, Antiochus Epifanes trimise în Iudeea un mandatar al său cu ordinul formal de a interzice cu desăvîrșire practica religiei mozaice și de a stabili în locul ei cultul păgîn. Circumsciziunea și păzirea zilei sfințe, ca și studiul Torei erau pedepsite cu moartea. Ierusalimul urma să devină un oraș păgîn, iar zidurile sale dărîmate.

Legile draconice ale lui Antiochus IV începură a fi aplicate sub protecția armatelor seculice trimise în grabă în Iudeea pentru a preveni revoltele. Membrii partidului care simpatiza cu casa ptolomeizilor — partid în care se reuniseră toți acei care vedeau în dinastia ptolomeică o garanție a posibilității practicării mai departe a ritualului credinței mozaice — fură în mare parte măcelăriți.

Serviciul divin în Templu fu suspendat. La 25 Kislev a anului 168 î.e.n. în incinta sfîntului lăcaș se ridică un altar de închinăciune lui Zeus și statuia idolului; pe altar fură aduse jertfe păgîne.

Legenda a păstrat amintirea a numeroși martiri care s-au împotrivit atunci măsurilor forțate de impunere a politeismului.

Ambele măsuri nu au avut alt rezultat decît acela de a mări împotrivirea și a stîrni revolta, care mocnea de mult sub cenușă. Și revolta izbucni ca un șuvoi de nestăvilit.

"Din punct de vedere omenesc — spune Klausner — era o acțiune neîchibzuită și fără sorți de izbîndă". Cum putea micul popor iudeu să înfrunte puternicele ostiri eline? O făcu toțiși și scutură jugul stăpînirii idolatre.

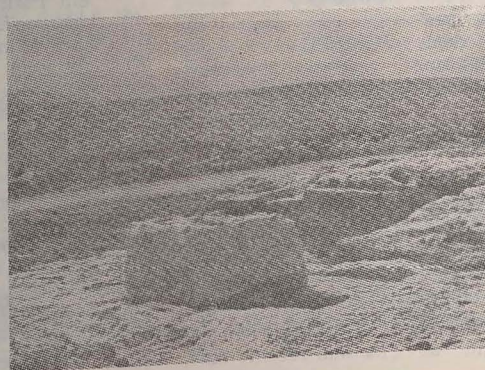
Semnalul revoltei îl dădu o familie de preoți provinciali, familia lui Mattathias, fiul lui Hașmoneu, din orașul Modiin. Răscoala urmă regulile păstrate de toate revoltele anterioare: trădătorii fură măcelăriți, instituțiile păgîne devastate. Spre a evita represaliile, Mattathias cu vitejii săi se refugiară în munți. De aici ei porneau atacuri vijelioase asupra stăpînitorilor, procurîndu-și în acest fel armele de care aveau atîta nevoie.

Bătrînul Mattathias muri curînd, lăsînd ca urmaș și conducător al răscoalei pe fiul său Iehuda, supranumit Macabeu. În scurt timp acesta își organiză o mică armată. La Emaus, în anul 166 î.e.n. și la Bes Trer, în anul 165, armata lui Iehuda repurtă victorii strălucite asupra armatelor păgîne.

În anul 165, la 25 Kislev, trei ani după ce sanctuarul fusese pingărit, armatele lui Iehuda eliberează Ierusalimul și curățiră templul de toate însemnele păgîne.

"...Și iudeii se avîntară cu putere asupra dușmanului și-și începură în a 25-a zi a lunii Kislev. În această zi au intrat în incinta Templului, unde au găsit numai un singur ucioc cu ulei sfințit pentru a aprinde flacăra veșnică. Uleiul a fost puțin, numai cît să ardă o singură zi, dar a intervenit voința Celui de Sus și flacăra a ars opt zile și opt nopți, pînă s-au tescuit mîslinile și s-a adus ulei nou și curat. Și din această pricină teleptii vremii au hotărît aceste opt zile de veselie și închinare, iar pe la ușile caselor să se aprindă în fiecare seară luminărele de amintire în veșnicie..." — explică Ramban instituirea sărbătorii de Hanuca, păstrată de credincioși pînă la zilele noastre.

Mormîntul
familiei
Hașmoneilor,
de la Modiin

stiri

CONFERINȚĂ

La Curaçao a avut loc recent, sub auspiciile Congresului Mondial Evreiesc, prima conferință a comunităților din Marea Caraibilor. Au fost reprezentate comunitățile din Barbados, Surinam, Republica Dominicană, Curaçao și Insulele Virgine. Actualmente există în Barbados 51 de evrei. Comunitatea din Haiti este compusă din 10 familii sefarde provenite din Orientul Mijlociu și 10 familii venite din America de nord. La Puerto Rico trăiesc 1200 de evrei care dispun de două sinagogi, două școli, patru rabin și învățători. La Curaçao obștea numără 584 de persoane, dispunând de două sinagogi, o școală și un rabin. Comunitatea din Jamaica numără 500 de membri, în cadrul ei funcționând două sinagogi și două școli. Obștea din Surinam are 350 de membri. Dezbaterile conferinței de la Curaçao s-au concentrat asupra problemelor specifice acestor mici comunități din zona Mării Caraibilor. Ele au scos la iveală eforturile depuse de respectivele comunități pentru a-și menține identitatea.

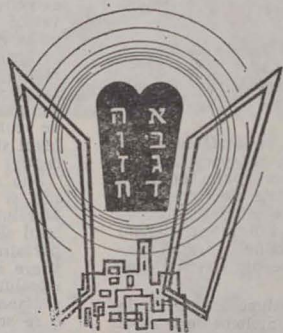
"A 81-A LOVITURĂ"

A fost prezentat în premieră mondială filmul documentar "A 81-a lovitură". Pelicula se constituie ca o zguduătoare istorie în imagini a crimelor făcute de hitleristi în cadrul sinistrelor planuri de "soluționare finală a problemei evreiești". Filmul este un montaj de secvențe și fotografii provenind, în cea mai mare parte, din arhivele naziste. Banda sonoră a peliculei este formată din înregistrările mărturiilor unor martori la procesul lui Eichmann din 1961, precum și din reproducerea unor comentarii din jurnalele de actualități hitleriste. Titlul filmului derivă dintr-o întâmplare reală. Atunci când un supraviețuitor al lagărelor de exterminare naziste povestea despre bestialitatea cu care a fost maltratată de un SS-ist care i-a aplicat 80 de lovituri de baston, un ascultător i-a replicat că el nu crede că un om să fi putut supraviețui după o asemenea schingiuire. "Acesta", observa cu amărăciune și stringere de inimă cel scăpat ca prin minune din holocaust — a fost pentru mine a 81-a lovitură..."

DOCUMENT

Un document recent descoperit atestă prezența primilor evrei la New York — astăzi orașul cu cea mai numeroasă comunitate din lume — în anul 1654. Până acum, prima atestare documentară privind o prezență

evreiască la New York data din 1698. Noul document, la care ne referim, este o scrisoare a Consiliului Companiilor Indiilor Olandeze, trimisă la 22 septembrie 1654 guvernatorului Noului Amsterdam, Peter Stuyvesant. Prin această scrisoare guvernatorul este autorizat să permită "stabilirea cu drepturi cetățenești integrale" a

unui număr de nouă familii evreiești provenind din Brazilia, cu un total de 23 de persoane.

CONDAMNARE

În orașul belgian Louvain s-a desfășurat o conferință internațională a reprezentanților diferitelor religii. În cadrul acestei manifestări, 400 de delegați, reprezentând musulmani, evrei, creștini, budiști, etc. din peste 50 de țări, au condamnat rasismul și cursa înarmărilor.

SERIAL

Unul din romanele de început ale scriitorului Haim Dardant, tratând despre viața unui rabin dintr-un oraș de provincie, a servit ca temă pentru scenariul unui serial transmis la postul de radio B.B.C.-Londra, în fiecare sâmbătă în cadrul orei femeii.

ÎN CARE PARTE ?

Într-o discuție purtată asupra locului pe care trebuie să-l ocupe un rabin în sinagogă — la stînga sau la dreapta chivotului — s-a ajuns la concluzia că în tradiția iudaică nu există un loc precis stabilit pentru rabin. Motivul pentru care li se atribuie, tradițional, rabinului locul cel mai apropiat de chivot este respectul ce li se datorează.

MUZEU

La Londra există — ca o filială a lui British Museum — un muzeu evreiesc denumit "Muzeul comorilor îngropate". Acest interesant muzeu, prezentînd piese arheologice legate de istoria evreilor, este vizitat de numeroși turiști străini, de grupuri de elevi și studenți, fiind apreciat pentru exponatele sale.

ÎN MEMORIAM

A încetat din viață la Londra, în vîrstă de 84 de ani, dr. Albert Rotschild, cunoscut expert în lucrările lui

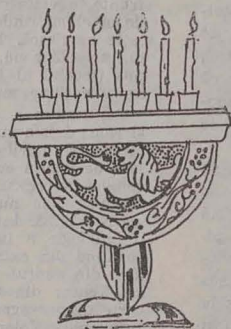
Bași. Dr. Rotschild a publicat o întreagă suită de studii despre opera marelui comentator talmudic medieval. Totodată, el a pus piatra fundamentală și a contribuit cu fonduri la construirea lui Kingsbury Synagogue din capitala britanică.

COMPUTER

Un tehnician din Amsterdam, A. J. Van der Toom, a pus la punct o metodă prin care o categorie de computere larg utilizate actualmente în instituțiile specializate, pot fi lesne adaptate, cu maximum de randament, la citirea textelor scrise de mînă în limba ebraică. Specialiștii consideră că această adaptare va putea fi folosită în operațiunile de codificare a Talmudului (amintim, în acest sens, că Talmudul din Ierusalim conține 750 000 de cuvinte).

PREMIERE

În cadrul unei solemnități a fost decernat premiul anual instituit de Federația asociațiilor Bergen — Belsen pentru lucrări literare cu referire specială la holocaust. Pe anul 1974 premiul a fost atribuit d-lui George Steiner, profesor de literatură engleză la universitatea din Geneva și d-lui Leo Eitinger, un supraviețuitor al lagărelor de exterminare, actualmente profesor la universitatea din Oslo. La ceremonie au luat parte scriitori, oameni de cultură, numeroși supraviețuitori ai lagărelor de exterminare naziste. În cadrul ceremoniei au luat cuvîntul Josef Ronsenshaft, președintele Federației asociațiilor Bergen-Belsen, Samuel Bloch, secretarul general al Federației, precum și scriitorul Elie Wiesel. Vorbitoarii au relevat că în lucrările lor literare, cei doi premiați au pătruns dincolo de suprafața lucrurilor și au dezvăluit pregnant adevărata natură

a nazismului, care nu s-a mărginit să distrugă doar oameni ci a reprezentat un pericol mortal pentru întreaga civilizație.

TEZAU DE CĂRȚI

Mai multe biblioteci americane dețin importante fonduri de cărți de iudaistică, veritabil tezaur în acest domeniu. Astfel secția iudaică a universității Harvard cuprinde nu mai puțin de

100 000 de volume, dintre care un mare număr de rareități. Universitatea din California deține un fond de 90 000 de volume pe teme de iudaistică, iar Biblioteca publică din Washington 80 000 de volume din aceiași arie tematică. Datele acestea au fost publicate într-o comunicare a Fundației pentru cultura evreiască din Statele Unite, comunicare din care mai desprindem amănuntul că un număr de 40 de biblioteci universitare din S.U.A. posedă fonduri de cărți iudaice variind între 5 000 și 100 000 de volume.

OBȘTE

Date statistice publicate în ultimul volum al "Enciclopediei iudaice" care apare la Ierusalim, indică faptul că obștea evreiască din India numără actualmente aproximativ 25 000 de persoane. Marea majoritate — 80 la sută — fac parte din ramura Bnei Israel, care se consideră descendenți ai iudeilor ce au acostat pe acele meleaguri în primul secol al erei noastre, după distrugerea templului de către legiunile lui Titus.

Cea mai mare comunitate se află la Bombay, unde lo-

cuesc circa 12 000 de coreligionari. Comunități mai mici există în alte 15 orașe indiene.

APARIȚII

Semnalăm două noi apariții în editura pariziană Albin Michel. Prima este o reeditare — cartea rabinului E. Gugenheim intitulată "Iudaismul în viața cotidiană" (lucrare care prezintă ritualul tradițional și cele mai de seamă instituții mozaice). A doua carte, elaborată de un colectiv, este o antologie de texte talmudice, însoțite de comentarii pe înțelesul cititorului din zilele noastre.

JUBILEU

Ziarul "The Australian Jewish News" care apare la Sidney, cel mai vechi ziar comunitar din țara-continente, a sărbătorit nu de mult 75 de ani de la ieșirea de sub tipar a primului său număr. Cu acest prilej a avut loc o manifestare festivă.

Menționăm că, potrivit celor mai recente date, obștea

în Australia numără actualmente aproximativ 70 000 de membri.

ANIVERSARE

O serie de manifestări au marcat împlinirea a 90 de ani de la nașterea profesorului Walter A. Berendsohn, unul din cei mai eminenți istorici și cercetători ai literaturii anti-naziste. Sub auspiciile catedrei de iudaistică a universității din Heidelberg, s-a desfășurat un seminar consacrat operei sârbătoritului. La Biblioteca de Stat din Worms a fost inaugurată o expoziție cuprinzînd o parte din ampla corespondență purtată de profesorul Berendsohn cu unii dintre cei mai iluștri scriitori, evrei și neevrei, care au părăsit Germania în anii ascensiunii naziste, combătînd prin operele lor ciuma brună.

CONGRES

La Edinburgh a avut loc recent congresul organizației internaționale pentru studierea Vechiului Testament. În sinagoga din Edinburgh a avut loc un Kiduş în onoarea celor 19 profesori și conferențieri evrei care au participat la acest congres.

ISTORIE

Sub auspiciile "Centrului de cercetări și studii ebraice" al universității din Strasbourg a fost publicată ampla lucrare în 4 volume a lui Renée Neher-Bernheim "Istorie evreiască". Depășind sfera unei lucrări didactice, cartea lui Bernheim se constituie ca o frescă a iudaismului, de la începuturi și pînă în zilele noastre. Este de remarcat că un spațiu foarte amplu în economia lucrării (două din cele patru volume) este acordat istoriei comunităților evreiești din ultimele trei secole.

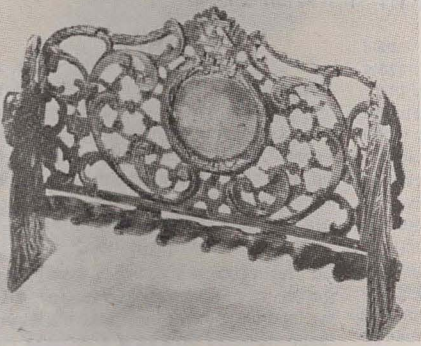
CEREMONIE

O ceremonie impresionantă a avut loc pe insula Lutland, care aparține Danemarcei. Populația s-a adunat în jurul mormintelor martirilor evrei asasinați de hitleristi în perioada celui de-al doilea război mondial. Aceste morminte sînt îngrijite de slujitorii bisericii de pe insulă.

CORALA

Corul popular evreiesc din Paris, cunoscut și sub denumirea de "Corala ebraică", a împlinit o jumătate de secol de existență. Repertoriul acestei formațiuni artistice, care se bucură de caldă apreciere a obștei din Franța, cuprinde cîntece din foielelor idiș și ebraic, precum și unele dintre cele mai cunoscute melodii ale compozitorilor clasici și contemporani.

אין דער יידישער וועלט

א פארציטיק
חנוכה-לעמפל

דאָס
חנוכה-ליכטל
וועט
אייביק
ברענען...

די ספרדים פון אמעריקע

די פעדעראציע פון די ספרדישע יידן פון אמעריקע זענען צוגעשטאנען צו דער אמת-ריקאנער סעקציע פון יידיש-וועלט-קאנגרעס. די פעדעראציע איז צונויפגעשטעלט פון פאראייניגט און קהילות פון העכער 80 שטעט פון די צוויי אמעריקאנישע קאנטינענטן. דער היסטאריש באשטייט אין אויפלעבן די ספרדישע גייסטיקע ירושה.

א משפחה-טראדיציע...

א יידע וואָס איז אָנגעקומען פון דער הויפטשטאָט פון דעם שטארק גיט אונדז נאָך איין ביישפיל פון דעם חמשה פון משפחה-טראדיציע. דאָס אייניקל פונעם גרויסן יי-דישו שרייבער שלום-עליש און נאָמיירט געוואָרן אויפן פּאַסטן פון ירעקסאָר פונעם דענישן סעאטער (דער דאנסקע טעאטער) פון קאָפּנהאַגן. מאיר פיינגבערג וועט איר דעם בערעמען אָט דעם פּאַסטן סוף פון דעם יאָר.

א ליטעראטור-פרייז

די ביינערישע קונסט-אקאדעמיע האָט צו-געטיילט דעם ליטעראטור-פרייז פארן יאָר 1974 דעם פּראָפּעטאָר גרשון שלום. געבוירן אין בערלין יאָר 1897. ער איז א פאר-דינסטפולער פּראָפּעטאָר אויפן העברעאישן אוניווערסיטעט פון ירושלים. אן איבערזע-צונג פון שלום בוך וועגן שבת-צבי איז דערשינען נישט לאנג אין ענגלאנד, אין פארלאג קינג פאל.

דער רמב"ם און די טעראפאטאטיק

איז א פאָרשאַרבעט וואָס איז נישט לאנג דערשינען אין מאדסי. באשעפטיקט זיך ד"ר ש. יודע מיט די טעראפאטאטישע השקפות פונעם רמב"ם (1135-1204). ער שטייט אונטער א פארן רמב"ם אין די קראנקייט, קודשיל, און איבערריס פון גלייכנעמיס: דאָס גלייכנעמיס, דאָס גלייכנעמיס, גלייכ-צייטיק דאָס פּיזישע ווי דאָס פּיזישע, וואָס יעדערער יחיד איז מחויב עס צו דערהאלטן און פארקערפטיקן. אן אנדערע אידי וואָס ווערט ארויסגעהויבן איז דער דערמאנטער פאָרשונג און דאָס אַרץ מעדיצינישע ווערק פון מאימאנידעס שטעלט מיט זיין פאָר אן הארמאנישע גאנצקייט, אין וועלכער די טע-ראפאטיק פארפליכט זיין מיט דער פּראָפּי-לאקסיע.

"מאקאָ"

ווי עס אינפארמירט דער ניו-יאָרקער "פאָרועסט", עקזיסטירט אין יאפא א דעליגענטע סעקסע וואָס רופט זיך "מאקאָ", און האלטן אז זיי, זענען פארבינדן מיטן פאָלק פון ישראל, ווייל דער יסוד פון זייער אמונה איז דער תנ"ך.

דער סימבאל פון אָט דער סעקסע איז א מנונה מיט זיבן אָרעמע. איבער 70,000 מיטגלידער, אָרגאניזירט אין 200 קהילות, היטן אָפּ פסח און פארהייליגט משה רבנו. אָפּהייטונדיק איז די אהרנסטיקע יום-טובים, דער רוב מיטגלידער פון דער סעקסע לערנט די העברעאישע שפראך. איז דער יאפאנישער שפראך הייסט מא"קאָיא "סוכות העדה", דאָס נעמען פון דער פארמאלינג.

„מיר גיבן אויס מיליאָנען ליי פארן אויסהאלטן די יידישע

בית-עלמינס פון רומעניע“

אינטערוויו פון רב הכולל שליט"א

בית-עלמינס. דעם ביישפיל וואָס איר האָט דער-מאנט וועגן בית-עלמינס פון יאס, איז א באווייזן-דיקער, ווייל זינט 50 יאָר האָט דער בית-עלמינס נישט געהאט קיין פלויס, הגם די יאסער קהילה האָט געהאט רייכע יידן. אין אָט דעם בית-עלמינס האָבן אומגעשטערט געפאסט די בהמות. די פעדעראציע האָט אויסגעגעבן א האלבן מיליאן ליי פארן פלויס. וואָס צוימט איצט ארום דעם בית-עלמינס. די זעלביקע זאָרג האָבן אויך די אנדערע יידישע קהילות. דער בית-עלמינס פילאנטראפּיא פון בוקארעסט, למשל, איז פול געווען מיט ווילדגאָז אין יאָר 1940, ווען איך בין געוואָרן רב אין בוקארעסט. ביזן יאָר 1950, איז דאָס בית-הקברות פילאנטראפּיא געווען אן אמתדיקער דושונגל ווי דו זאָגסט... מיר גיבן אויס יערלעך כמעט הונדערט טויזנט ליי פארן רייניקן דעם בית-עלמינס. אָבער דאָס איז א שווערע הלכה, פון אביעקטיווע גרינדן. ס'עלגינגט אונדז, פון אונדזער אייגענע ה' כנסות, מיר זאָלן אויסהאלטן א יידיש לעבן, אָבער מיר קענען נישט רעפארירן אלע מצבות. וואָס מיר אָנבאלאנגט האָט איך מיינט עלטערן און די שוועסטער אויפן בית-עלמינס פון יריר-שלום, אָבער ס'איז מיר קיין מאָל נישט געקער-מען אויפן געדאנק אן אנדערע זאָלן זיין מחיוב זיך אָפּצוגעבן מיט זייערע קברים.

איך האלט אז די וואָס קומען אויף קבר-אבות האָבן די פליכט אז כאָטש מיט דער געלעגנהייט זאָלן זיי ביישטענדיק מיט א קליינער סומע אויף אויסצוהאלטן די בית-עלמינס. בכלל, די ערליי רומניה פון ישראל וואָלטן זיך געדארפט צוגעווייזען מיטן געדאנק אז זיי האָבן געלאָזט נאָך זיך קהילות. יידישע מוסדות פון רעליגיע און קולטור, וואָס זענען געשאפן גע-וואָרן פון דורות, וואָס דארפן אויסצוהאלטן ווערן פון א קאלעקטיוון אנטשטעגונג.

אין לעצטן טייל פון זיין אינטערוויו איז בא-האנדלט געוואָרן דאָס באטייליקן זיך פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומע-ניע. אין דער קומענדיקער קאנפערענץ פון יי-דישן וועלט-קאנגרעס וואָס וועט אָפּגעהאלטן ווערן אין מדינת ישראל.

אונטער דער אויבן טיטל, האָט די רומעני-שע צייטונג פון תל אביב, "הוצא" נאָכטרא- (אונדזער לעבן) פארעפנטלעכט אן אינטערוויו, וואָס דער רב הכולל ד"ר דוד משה רוזן שליט"א האָט געגעבן דער פרוי קלאודיא "לעבלזאָ, בעת זיין לעצטן באזוך אין ישראל, נאָך דעם ווי די שוורנאליסטן האָט באקומען דעם ענטפער און שייכות מיטן פראגראם פון אָט דעם באזוך, האָט זי געשטעלט אַפּלאַנדיקע פראגע:

— אדון רב הכולל, אייניקע ליינער פון אונ-דער צייטונג שרייבן אונדז אז די בית-עלמינס פון רומעניע זענען גוט אויסגעהאלטן און אויך דעם, ווען זיי קומען אויף קבר אבות, פאר-לעגט מען פון זיי א טאקסע פון צוויי און דריי הונדערט ליי, הגם ס'איז באוואוסט אז דאָס רוב פון די שראלישע טוריסטן וואָס באזוכן רומעניע שטאמען פון רומעניע און זייער הויפט-ציל איז צו באזוכן די בית-עלמינס.

ענטפער: ראשית, פארלאנגט מען ביי קיינעם נישט מער ווי הונדערט ליי, און אויב דער טו-ריסט האָט באמת נישט קיין געלט — הגם ס'איז איבעררענדיק, ווייל ער האָט געהאט אויף הוצאות פאר און רייזע — גיט ער וויפל ער איז ביכולת, אָדער... וויפל ער וויל. וואָס שייך דאָס אדמיניסטרירן און אויסהאלטן די יידישע בית-עלמינס פון רומעניע, האָט דאָס פראבלעם מערער אספעקטן.

קיין איין ייד וואָס האָט עמיגרירט סוב-וועניציאניש, נישט, אונטער קיין שום פא-רעם, אויסצוהאלטן אָט דין אינסטיטוציעס, דעריבער בין איך ביי דעם מיינונג אז דער וואָס טוט נישט ביישטייערן, האָט אויך נישט דאָס רעכט צו האָבן פרעסענציעס, נאָר בלויז צו בעטן. שנית, דער דושינט שטייט אונדזער סא-ציאלע הילף, וואָס נעמט ארום העכער צען טויזנט נפשות. אין אָט דער טעטיקייט ביי-שטייער אונדזער פעדעראציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע מיט כמעט פינף מיליאן ליי יערלעך. אָבער אין קיין שום פארעם שטיצט נישט דער דושינט — ס'ע וואָלט אויך נישט געווען דער פאל — צום אויסהאלטן די רעלי-גיעזע און קולטורעלע אינסטיטוציעס. מיר האלטן זיי איין אויס. די פעדעראציע גיט אויס יעד-לעך צוויי-דריי מיליאן ליי פארן אויסהאלטן די

רענאָוירט געוואָרן א בית-הכנסת

פון טורדא

די ימים גוראים, ראש השנה און יום כיפור אין דער רענאָוירטער שיל. גלייכצייטיק האָבן מיר איין וואָס איר האָט אונדז געגעבן די מער-לעכקייט אז מיר זאָלן ארומצומען דאָס היגע יידישע בית-עלמינס.

צוגלייך מיט אונדזערע ווארעמע דאנקען, ווינטשן מיר אייך פאר גענוג כח איר זאָלט זוכה זיין פיל יארן, אָנצופירן מיט די יידישע קהילות פון רומעניע.

דער ברייט איז באגלייט פון פיל פאטאגרא-פיעס, וואָס שטעלט פאר די פאזאדע און דע-טאלן פון דער רענאָוירטער שיל. איינע פון די פאטאגראפיעס פארעפנטלעכן מיר אין די רומע-נישע זייטן.

אח אחי אנוכי מבקש...

(סוף פון זייט 10)

ערשטע שאלה. דערנאָך קומט אויך די אנדערע פראגע. דאָס געוויינט פון ברודערשאפט צווישן די מענטשן איז נאָך געבליבן לעבעדיק אין אייר? האָט איר נישט פארגעסן אז זיינעדיג די פונעם זעלביקן הימלישן פאָטער, זענען מיר אלע ברידער? דער אידעאל פון דער מענטשלעכער טאָלידאריטעט איז נאָך פעסט געבליבן אין אייטער געפילן?

די שאלות פון יוספ ווענדן זיך צו אונדז, די נאָכפאלגער זיינען אין דער אמונה פון אחדות הבורא, און ווי א נאטירלעכע באגלייט-דערשיי-נונג, אויך אין אחדות הבריהא.

זי אמונה איז גאָס און אין דער ברודער-שאפט פון די מענטשן — אָט איז דער מעשאט פון יוספ.

א שקלאף צו די ישמעאליט. די שאלות אָבער וואָס יוספ שטעלט זיי, אנטהאלטן אָבער די זעל-ביקע השגות, וואָס ער האָט געהאט דעמאָלט ווען זיי האָבן אים אויסגעלאכט אז ער איז א בער-החלמות, אויך איצט ווען ער איז אין דער שפיץ פון זיין גרויסקייט.

„לעבט נאָך איינער פאסטער? וואָס זענען די פארגאן וואָס זענען פול מיט באטייט, וואָס ער שטעלט זיינע ברידער. „לעבט נאָך אין איינער הערצער די אמונה פון אונדזער אלעמענס פאָטער? די ליבשאפט צו גאָס איז נאָך אין אייטער נשמות? דאָס איז די

